

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus omboaxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokie omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderuete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderuete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderuete omombe'u uka ma voi nhandereraa jepearã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py “Messias” 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma “Cristo” 'ea. Tery Jesus voi “Jogueraa jepea” 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iague Mateus omombe'u vy aipoe'i: “Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui” (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ỹ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderuete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: “Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã” (4.17b). Nhanderuete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porãa ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderuete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderuete oipotaa rami, Nhanderuete Ra'y ae vy.

*Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa
Lucas 3.23-38*

¹ Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.

² Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.

³ Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y ma Arão,

⁴ Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

⁵ Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

⁶ Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias ra'yxykue pi'a va'e.

⁷ Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,

⁸ Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,

⁹ Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acaz, Acaz ra'y ma Ezequias,

¹⁰ Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias,

¹¹ Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave py oiko va'ekue.

¹² Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,

¹³ Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma Azor,

¹⁴ Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,

¹⁵ Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.

¹⁶ Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

¹⁸ Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ÿ mbove oguereko'i kyrĩ va'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ gui.

¹⁹ Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuaa ukaxei. Ha'e rami vy onhembopy'a oeja aguã avave rei oikuaa e'ÿ re.

²⁰ Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrã, mba'eta kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ guigua.

²¹ Ha'e ramo oikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.

²² Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:

²³ “Peteĩ kunhataĩ ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã 'rã ava'i. Ha'e va'e pe ma ‘Emanuel' 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderueete nhandereve oiko” 'ea.)*

²⁴ Ha'e rami rã José okeague gui ovy vy oiko Senhor-a guigua anjo aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrã.

²⁵ Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavã e'ÿa ja. Ha'e va'e ma omboery Jesus.

2

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

---

* 1:23 Isaías 7.14

¹ Huvixave Herodes oĩ jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetã py.

² Ha'e kuery oporandu jogueruvy:

— Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverã oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta kuaray oua katy roexa karamboae ikuaa ukua jaxy-tata. Ha'e rami vy apy roju romboete aguã — he'i.

³ Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyi, Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.

⁴ Ha'e rami vy oenoĩmba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i 'rãa re.

⁵ Ha'e kuery ombovai:

— Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oĩ profeta ombopara va'ekue:

⁶ “Ndee Judá yvy regua Belém tekoa, Judá regua tetã tuvixakueve ikuai va'e gui mba'eve py nane'yvyĩvei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko Joguerekoarã, xevygua Israel kuery re opena va'erã”, he'i va'ekue.*

⁷ Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoĩ uka ha'e ae'ia py. Ha'e kuery pe oporandu vy oikuaa pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.

⁸ Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo, peikuaa pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka xevey, xee voi aa aguã amboete vy — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde ju oaxa ovy, ava'i ituiá áry ovaẽ peve. Ha'e py ma opyta.

¹⁰ Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovy'a ete.

---

* 2:6 Miquéias 5.2

¹¹ Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoẽ vy ixupe ome'ẽ ogueru va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.

¹² Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuetete oikuaa uka huvixa Herodes-a rupi ve'ỹ ojevvy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevvy oyvy katy.

Egito yvy katy oguerojava heravyague

¹³ Ha'e kuery oje'oipa rire José oexa ra'u jevvy rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito yvy katy. Ha'e py ma peiko xeayvu jevvy e'ỹa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.*

¹⁵ Ha'e py opyta Herodes omano e'ỹa ja, profeta pe Senhor aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Egito gui aenoĩ Xera'y”, he'iague.*

Avakue'i ojukapaague

¹⁶ Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuaa vy ipoxy vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoa, ha'e ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoĩ ma'etỹ ete'ỹ-te'ỹ oguereko va'e guive ojuka ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami vy.*

¹⁷ Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ “Ramá tekoa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae'o va'e], ipoaẽ rei va'e guive, Raquel opi'a kuery

---

* 2:14 Apocalipse 12.1-6   * 2:15 Oséias 11.1   * 2:16 Apocalipse 12.13-18

re ojae'lo okuapy vy. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai.”*

Egito gui ojevyague

¹⁹ Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

²⁰ — Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i jukaxeare kuery omanomba ma — he'i.

²¹ Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevy ju Israel yvy re.

²² Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oĩa oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuate oikuaa uka jevyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ovy,

²³ peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã profeta kuery pe aipoe'i ukaague: “Ixupe ‘Nazaré pygua’ 'ea 'rã”, he'iague.

3

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

¹ Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i tekoa e'ỹa rupi omombe'u oikovy ayvu.* Ha'e vy aipoe'i:

² — Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã — he'i.

³ Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaías pe omombe'u ukaa va'ekue: “Tekoa e'ỹa rupi onhendu 'rã ‘Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã’, he'i oikovy va'e.”*

⁴ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

---

* 2:18 Jeremias 31.15   * 3:1 João 1.19-23   * 3:3 Isaías 40.13

⁵ Ha'e ramo ha'e oĩa py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e Jordão yakã yvýry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.

⁶ Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojejavyague omombe'upa vy.

⁷ Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?*

⁸ Pendekuai ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.

⁹ Ha'e jomeme pemboypy eme “Nhande ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanderuede omoingo kuaa Abraão ramymenorã.

¹⁰ Ha'e gui haxa py omoguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.†

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

¹¹ — Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã xerakykue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyĩve ete va'e vy neĩ ipy regua araa aguã voi nda'even. Ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongarai, tata py guive.

¹² Mba'eta opo py oguereko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa 'rã ha'yĩ oĩ va'e. Trigo ra'yĩ ete omoĩ porã 'rã omoĩ porãaty py, ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

¹³ Ha'e jave py Galiléia vvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe onhemongarai uka aguã.

---

* 3:7 Ha'e kuery pe “Mboi ramigua” he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxei guive. † 3:10 “Haxa py yvyra ojaya 'rã” he'ia py Nhanderuede pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijayvu vy.

¹⁴ Ha'e rami teĩ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:
— Xee ma ha'eve ndevy pe anhemongarai uka aguã.
Ndee ri ty'y xea py reju?

¹⁵ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi jajapo — he'i. Ha'e ramo omongarai.

¹⁶ Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepe'a jekuaa ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvy rã peteĩ apykaxu'i rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.

¹⁷ Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e — he'i va'e.

4

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

¹ Ha'e rire tekoa e'ÿa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã py.*

² Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytũ re oiko okaru e'ÿ re. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ãa onhemboja vy aipoe'i:
— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ÿ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re” — he'i.*

⁵ Ha'e gui anha ogueraa tetã iky'a e'ÿ va'e py, templo apyte áry omoĩ.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy, mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã ojeuegua anjo

* 4:1 Hebreus 2.18; 4.15   * 4:4 Deuterônômio 8.3

kuery ndere opena aguã.” Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ÿ aguã” — he'i.*

⁷ Jesus ombovai:

— Ipara avi oiny: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.*

⁸ Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka ko yvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.

⁹ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Satanás, ejepe'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

¹¹ Ha'e rami rã anha oeja ovy, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

¹² João nhuã py ombotya ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepe'a ovy Galiléia katy.

¹³ Nazaré tetã oeja vy Cafarnaum py ju oo oiko aguã, ye'ẽ yvýry, Zebulom ha'e Naftali yvy katy'i,

¹⁴ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁵ “Zebulom ha'e Naftali yvy, ye'ẽ katy tape oo va'e yvýry, Jordão yakã rovaigua re, judeu e'ÿ va'e kuery ikuaia Galiléia rupi,

¹⁶ ha'e pygua kuery ma pytũ rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e. Ha'e rã hendy va'e omoexakã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'ekue” he'i ukaague rami.*

¹⁷ Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

---

* 4:6 Salmo 91.11-12   * 4:7 Deuteronomio 6.16   * 4:10 Deuteronomio 6.13
 * 4:16 Isaías 9.1-2

— Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

¹⁸ Galiléia regua yupa yvýry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa, pira mbo'aa rupi ikuai ramo.

¹⁹ Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.

²¹ Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.

²² Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu oeja vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

²³ Galiléia yvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhan-deruete po'akaa regua. Heta va'e kuery omonguera guive opa marãgua gui imba'eaxy va'e.

²⁴ Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria yvy ha'e javi rupi. Ha'e ramo oĩa py oguerua imba'eaxy va'e opa marãgua mba'eaxy oendu va'e gui omonguera aguã: anha onhemondea va'e, he'o'ã va'e ha'e oguata e'ỹ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.

²⁵ Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

¹ Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ yvy'ã re, ha'e oguapy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.

² Ha'e ramo ombo'e vy aipoe'i:

³ — Ovy'a ete 'rã onhe'ẽ py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

⁴ — Ovy'a ete 'rã ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rã.

⁵ — Ovy'a ete 'rã ivai rei e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yvy itui.

⁶ — Ovy'a ete 'rã teko porã re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa 'rã.

⁷ — Ovy'a ete 'rã nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxya 'rã.

⁸ — Ovy'a ete 'rã ipy'a ky'a e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rã Nhanderuete.

⁹ — Ovy'a ete 'rã peteĩ rami nhomoingo va'e, mba'eta ha'e kuery pe “Nhanderuete ra'y kuery” 'ea 'rã.

¹⁰ — Ovy'a ete 'rã heko porã ramo rive oguereko axy reia va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

¹¹ — Pevy'a ete 'rã xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e penderereko axya rei ramo, ha'e ijapu vy opa marã pendere ijayvu vai rã guive.

¹² Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oĩ yva re pendevy guarã. Mba'eta ha'e rami ae oguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ỹ mbove ikuai va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

¹³ — Peẽ kuery ma juky rami peiko yvy regua moe'ëarã. Ha'e rã xapy'a rei juky nae'ëvei ramo mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Ndovarevei 'rã mba'everã. Ha'e ramo oka py rive 'rã nhamombo, avakue opyrõmba aguã py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

¹⁴ — Peẽ kuery ma hendy va'e peiko yvy regua moex-akäärã. Yvyty áry tetã ojapo pyre ma ndojekuaa e'ỹi 'rã.

¹⁵ Tataendy voi avave rei omoendy vy nomoïai 'rã ajaka guýry. Oïaty py ae 'rã omoïa, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakã aguã.

¹⁶ Ha'e rami ae hendy va'e pereko va'e voi taexakã avakue renonde, pendereko porãa ha'e kuery oexa vy oguerovy'a avi aguã Penderu yva pygua.

Lei ojeupitypa aguã Jesus oua re ijayvuague

¹⁷ — Pexa'ã eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa aguã ajua re. Ambovaipa aguã e'ÿ aju, ojeupity aguã.

¹⁸ Mba'eta anhetê aipoa'e pëvy: Yva ha'e yvy okanhy e'ÿa ja neĩ peteĩ ipara'i, neĩ peteĩ ikarê'i va'e nokanhyi 'rã lei gui, ha'e javi ojeupity e'ÿa ja.*

¹⁹ — Ha'e gui ijayvua yvyĩ'ive va'e teĩ ha'e va'e rami e'ÿ ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma “Yvyĩve'i va'e” 'ea 'rã yva pygua po'akaa py. Ha'e rã ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma “Yvateve va'e” 'ea 'rã yva pygua po'akaa py.

²⁰ Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery reko gui peẽ kuery napendeko porãvei vy yva pygua po'akaa py ndapeikei 'rãe.

Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u porãveague

Jojukaa re ijayvua

²¹ — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Pejojuka eme.” Ha'e rã “Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã”, 'ea ague.*

²² Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Ha'e javive [mba'e re'ÿ] guyvy kuery pe ivai va'e ombopagaa 'rã. Guyvy pe “Mba'e vare'ÿ” he'i va'e ma heraa 'rã nhomongeta va'ety ikuaia

* 5:18 Lucas 16.16,17

* 5:21 Êxodo 20.13, Deuteronomio 5.17

py. Ha'e rã guyvy pe “Inhakã porã ve'ÿ va'e” he'i va'e ma tata ogue e'ÿ va'e py 'rã opaga.

²³ — Altar oĩa py mba'emo reme'ẽ va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei nema'endu'a 'rã nderyvy nderovai mba'emo oguerekoa re.

²⁴ Ha'e rami vy eja ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ẽ va'erã, tereo ha'e peteĩ rami ju pejogueroayvu nderyvy reve. Ha'e gui mae ma ejevuy ju eme'ẽ reme'ẽxe va'ekue.

²⁵ — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve, huvixa po py nderovaigua nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ÿ aguã.

²⁶ Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nereĩ 'rã ha'e gui repagapa katuĩ'i e'ÿa ja.

Tavy reia re ijayvua

²⁷ — Pendu aipo'ea ague: “Ndetavy rei eme.”*

²⁸ Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ẽ va'e voi hexeve itavy ae ma opy'a py.

²⁹ Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri ndereity ramo enoẽ, emombo ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

³⁰ Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri ndereity ramo ejaya, eipe'a ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

³¹ Aipo'ea avi va'ekue: “Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ẽ ixupe kuaxia para omendaague ombovaipa aguã”, 'ea va'ekue.*

---

* 5:27 Êxodo 20.14, Deuteronômio 5.18   * 5:31 Deuteronômio 24.1

³² Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ÿ opoi va'e ma ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

³³ — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Peura rive eme. Senhor pe pejapo ete 'rã peuraague” 'ea ague.

³⁴ Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Nda'evei mba'eve re peura aguã, neĩ yva re, mba'eta Nhanderuete openaaty;

³⁵ neĩ vyv re, mba'eta opyrõa; neĩ Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa yvateve va'e pegua.

³⁶ Neĩ peura eme peneakã re, mba'eta peteĩve pende'a napemoxiĩ kuaai, neĩ napemoũ kuaai guive.*

³⁷ Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: “Tá, tá”, e'ÿ vy “Any, any”, peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua

Lucas 6.27-30

³⁸ — Pendu ma aipo'ea ague: “Joexa mombuare rexa ju 'rã omombua, ha'e nhoaĩ mopëare raĩ ju 'rã omopëa” 'ea ague.*

³⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Pëvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova hovai re ju oipete aguã.*

⁴⁰ Huvixa kuerya py pendereraa vy penderarito oipe'aa rã pendecapa avi peipe'a uka.

⁴¹ Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoĩa peve tapeo hupive.

⁴² Peme'ë 'rã pëvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo oiporuxe va'e katy.

---

* 5:36 Tiago 5.12   * 5:38 Êxodo 21.24, Levítico 24.20   * 5:39 Romanos 12.14

*Mborayvu re ijayvua**Lucas 6.32-36*

⁴³ — Pendu aipo'ea ague: “Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã penderovaigua kuery re ma pendea'e eme” 'ea ague.*

⁴⁴ Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e Nhanderuete pe pejerure 'rã penderereko axy va'e re,

⁴⁵ Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.

⁴⁶ Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e rami ikuai.

⁴⁷ Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery gui pendekuai porãve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.

⁴⁸ Ha'e rã peẽ ma heko porã va'e 'rã peiko opa mba'e py, Penderu yva pygua opa mba'e py heko porãa rami avi.

6

Nhanderuete pe mba'emo jajapoa re ijayvua

¹ — Peiko kuaa pota avakue renonde e'ỹ mba'emo pejapo aguã Nhanderuete pe, ha'e kuery oexa aguã rive. Ha'e rami ri vy Penderu yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rã hekovia.*

Mba'emo nham'e'ẽa re ijayvua

² — Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ẽ vy penerenonde rupi pemonhe'ẽ uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porã merami rive va'e ojapo 'rã okuapy

* 5:43 Levítico 19.18   * 6:1 Mateus 23.1-5

onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete ukaxe vy rive. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

³ Ha'e rã peẽ ma mba'emo peme'ẽ vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka eme pendeaxu e'ỹa ojapo va'e,

⁴ joupe mba'emo peme'ẽ rã avave oikuaa e'ỹ aguã. Ha'e gui peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.*

Nhanhembo'e aguã re ijayvua

⁵ — Ha'e gui penhembo'e vy heko porã merami rive va'e rami e'ỹ pendekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetã mbyte rupi onhembo'exe vai 'rã ho'amy avakue oexa aguã rive. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

⁶ Ha'e rã peẽ ma penhembo'exe vy peike 'rã penderopy, okẽ pemboty 'rã guive. Ha'e gui mae ma 'rã penhembo'e Penderu pexa e'ỹ va'e pe. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.*

⁷ — Penhembo'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ã teĩ ijayvu reta rã oendua aguã re.

⁸ Ha'e rã peẽ ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuaa ma voi peipota va'e, pejerure e'ỹ mbove.

Lucas 11.2-4

⁹ — Ha'e vy po rami 'rã penhembo'e: “Oreru yva pygua, tove nderery tomboetea.

¹⁰ Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã. Reipota va'e tojapoa yvy re, yva re ojapoa rami avi.

¹¹ Ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

¹² Ha'e emboguepa ke ndevy rorevea, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi.

---

* 6:4 Lucas 21.1-4   * 6:6 Lucas 18.9-14

¹³ Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakãa oĩ riae 'rã raka'e rã peve guarã. Amém,]” peje 'rã.

¹⁴ — Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva pygua voi ombogue 'rã pejejavyague.

¹⁵ Ha'e rã amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoi ri ramo Penderu voi nomboguei 'rã pejejavyague.

Nhanderuete pe jakaru e'ỹ re jaikoa re ijayvua

¹⁶ — Ha'e gui pekaru e'ỹ re peiko vy pexa uka eme pen-deporiau reia heko porã merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa uka 'rã amboae kuery oikuaa aguã okaru e'ỹ re ikuaia. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

¹⁷ Ha'e rã peẽ ma pekaru e'ỹ re peiko vy pemoatyrõ pende'a, ha'e pejeovai guive,

¹⁸ pekaru e'ỹ re peikoa amboae kuery oikuaa e'ỹ aguã, Penderu pexa e'ỹ va'e anho. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.

Yva re nhandejeupe guarã nhamoĩ porã aguã re ijayvua

¹⁹ — Ko yvy re pemoĩ porã eme mba'emo pendejeupe guarã, mba'eta vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa 'rã, ha'e imonda va'e oipe'a ha'e ogueraapa 'rã.

²⁰ Yva re ae pemoĩ porã uka 'rãgue pendejeupe guarã. Ha'e py ma jipoi 'rã vixo'i ho'upa va'erã, iky'a nombovaipai 'rã, neĩ imonda va'e ndoipe'a heravyi 'rã guive.*

²¹ Mba'eta pendeivy guarã pemoĩ porãa py ma penekuraxõ avi 'rã oĩ.

Lucas 11.33-36

---

* 6:20 Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4

²² — Penderexa ma penderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei penderexa iporã ramo penderete ha'e javi 'rã hexakãmba.

²³ Ha'e rã penderexa na'iporãi ri ramo penderete pytũmba 'rã. Ha'e penemoexakãarã oĩ va'e pytũ ramo pytũ ete 'rã pẽvy.

Mokoĩ patõ re ijayvua

²⁴ — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy, ha'e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderueete pe peiko aguã, mba'emo perekopaa rupi nda'evei reve.*

Lucas 12.22-31

²⁵ — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pẽvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u ha'e pey'u va'erã pejou aguã re guive, penderete re pemoĩ va'erã re voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?*

²⁶ Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi, nomono'õi, neĩ omoĩ porãaty py nomboatyi guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'rã ho'u va'erã. Peẽ kuery nda'u guyra'i gui ndapevareive ri?

²⁷ Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove aguã?

²⁸ Mba'e re tu pendeaorã re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy yvoty nhuũndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma omba'eapo va'e'ỹ, neĩ oipopẽ va'e'ỹ.

²⁹ Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Huvixa Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

---

* 6:24 Lucas 16.13   * 6:25 Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7

³⁰ Nhanderuete omonhemonde porã 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai va'e, ha'e gui ko'ẽ tata py omombo va'erã va'eri. Ha'e gui peẽ ndapejerovia porãi va'e, peẽ kuery re katuve ma opena porãve 'rã.

³¹ Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: “Mba'e tu ja'u 'rã, ha'e jay'u 'rã? Ha'e mba'e py tu nhandemunde 'rã?” peje eme.

³² Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu yva pygua oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

³³ Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'rã ipo'akaa ha'e ix-uguigua teko porã. Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pẽvy.

³⁴ — Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme ko'ẽ rã guarã re, peja ko'ẽ ramo guarã ae. Mba'eta ára nhavõ oiko 'rãe mba'emo vai ha'e jave guarã.

7

Lucas 6.37,38,41,42

¹ — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'ỹ aguã.*

² Mba'eta penhombopagaague rami ae 'rã peẽ ju penembopagaa, ha'e joe pejapoague rami pendere ju ojapoa 'rã.

³ Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã nderexa py ae yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?

⁴ Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: “Tove tanoẽ iky'a nderexa gui”, 're, nderexa py ae yvyra oĩ teri reve?

⁵ Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

---

* 7:1 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

Jagua pe iporã va'e nham'e ã e'ỹ aguã re ijayvua

⁶ — Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'ỹ va'e, ha'e poryko ikuaia katy pemombo eme ovareve va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'ỹ aguã, ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'ỹ aguã.*

Lucas 11.9-13

⁷ — Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oi'pe'aa 'rã pẽvy.*

⁸ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oi'pe'aa 'rã.

⁹ Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita?

¹⁰ Ha'e rami e'ỹ vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã?

¹¹ Ha'e nunga rupi peẽ pendereko vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?

¹² — Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

¹³ — Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy aguã katy oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)

¹⁴ Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

¹⁵ — Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue py onhemonde va'e, ha'e rã iguýry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.*

---

* 7:6 Lucas 9.5   * 7:7 João 14.13,14; 1 João 5.14,15   * 7:15 2 Pedro 2.1-3

¹⁶ Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa. Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y gui? Ha'e rami e'ỹ vy juu rakua endy gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?

¹⁷ Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'ỹ va'e ma ndai'a porãi 'rã.

¹⁸ Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'ỹ va'e voi ndai'a porãi 'rã.

¹⁹ Yvyra hi'a iporã e'ỹ va'e ojayapaa vy omomboia 'rã tata py.

²⁰ Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã ramigua paa.*

²¹ — Pavẽ e'ỹ xe'vy “Senhor, Senhor” he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.

²² Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xe'vy: “Senhor, Senhor, nderery rupi e'ỹ ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'ỹ ri ty'y roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?” he'i 'rã.

²³ — Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: “Peẽ kuery ma xee roikuaa va'e'ỹ. Pendeko vai va'e, pejepe'a ke xea gui!” ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

²⁴ — Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.

²⁵ Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvytu oipeju atã vy ha'e va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.

²⁶ — Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava hi'arandu e'ỹ va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.

---

* 7:20 Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6

27 Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvytu oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi vy oity, ombovaipa ete 'rã — he'i.*

Opa vy ma vyvity áry ijayvuague

28 Jesus pova'e ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa ombo'ea gui,

29 mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ỹ.*

8

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

1 Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.

2 Ha'e gui ma peteĩ lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy aipoe'i:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

3 Ha'e ramo Jesus okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

4 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo sacerdote pe anho ejexa uka, ha'e eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa agua.

Lucas 7.1-10

5 Cafarnaum tetã py Jesus ovaẽ ma ramo hexe onhemboja peteĩ xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerure ixupe:

6 — Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei, ojexavai guive — he'i.

7 Jesus ombovai:

— Xee aa 'rã amonguera — he'i.

8 Ha'e rã xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

---

* 7:27 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6   * 7:29 Marcos 1.22; João 7.46

— Xee ma xe'yvyĩ'i ete xero py revaẽ aguã. Peteĩ ayvu rive ri eraa uka. Ha'e ramo xerembiguaĩ kunumi va'e okuera 'rã.

⁹ Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvu rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo”, ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju”, ha'e rã ou 'rã. Xerembiguaĩ pe “Ejapo ha'e nunga”, ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue oje'oi va'e pe:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e rami ojerovia ete va'e.

¹¹ Aipoa'e pẽvy: Heta ou 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva pygua po'akaa py ikuai 'rã mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.

¹² Ha'e rã Nhanderuete po'akaa pyguarã va'ekue ma oka py 'rã omomboo pytũa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy — he'i.

¹³ Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:

— Tereo ju. Ndee rejeroviaa rami toiko — he'i. Ha'e va'e hora-ve hembiguaĩ okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

¹⁴ Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaẽ. Ha'e vy haixo oexa ipire raku vaipa vy tupa py itui ramo.

¹⁵ Ipo re Jesus ojopy rã ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

¹⁶ Ka'aru'i jave oĩa py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo ayvu py rive oipe'a nhe'ẽ icy'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e javi.

¹⁷ Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Ha'e ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa

nhanemba'eaxya”, he'iague.*

Lucas 9.57-62

¹⁸ Jesus oyvúry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguã.

¹⁹ Ha'e va'e jave py hexe peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy aipoe'i:

— Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.

²⁰ Ha'e rá Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rá okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rá Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoi — he'i.

²¹ Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.

²² Jesus ombovai:

— Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

²³ Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.

²⁴ Yy rupi oaxa jave ou yvytu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.

²⁵ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyĩ. Ha'e vy ojapukai reve aipoe'i:

— Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? — he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy yvytu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.

²⁷ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

---

* 8:17 Isaías 53.4

²⁸ Yupa rovaigua Gadara pygua kuery yvy re ovaẽ ramo ovaexĩ jogueruvy mokoĩ ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.

²⁹ Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojapukai:

— Nhanderuete Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove? — he'i.

³⁰ Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.

³¹ Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:

— Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.

³² Ha'e rã — Tapeo ha'vy — he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma yvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.

³³ Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.

³⁴ Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijyvy gui oo ju aguã re.

9

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

¹ Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.

² Ha'e oĩa py oguerua peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

— Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejevavyague omboguepaa ma — he'i.

³ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e tu ijayvu vai — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?

⁵ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeyavu aguã: “Reje-javyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e eguata” ha'e aguã?

⁶ Ha'e rami teĩ peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko teĩ joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

— Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py — he'i.*

⁷ Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.

⁸ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderuate, ha'e rami aguã avakue ombopo'aka ramo.

Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.

Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32

¹⁰ Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.

¹¹ Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavya va'e kuery reve?

¹² Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.

---

* 9:6 João 10.37,38

¹³ Tapeo, peikuaa pota pova'e ayvu mba'e he'ia paa re: "Xevy pe mymba peme'ẽ 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy." Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].*

Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

¹⁴ Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ỹ] rokaru e'ỹ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ỹ ikuai?

¹⁵ Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã okaru e'ỹ re.

¹⁶ — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

¹⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau, mba'eta ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã aguã.

Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

¹⁸ Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju aguã — he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

¹⁹ Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.

²⁰ Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,

---

* 9:13 Oséias 6.6

21 mba'eta ojeupe ae “Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã” he'i.

22 Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe — he'i. Ha'e ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

23 Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ẽa ha'e heta va'e kuery ojae'o rã. Ha'e vy aipoe'i:

24 — Pejepe'a ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima — he'i. Ha'e ramo ojoi rei okuapy.

25 Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.

26 Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ỹ omongueraague

27 Ha'e gui Jesus oo rã hakykue rupi ou mokoĩ ára revegua e'ỹ. Ojapukai jogueruvy:

— Davi ramymino, oremboaxy ke — he'i.

28 Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára revegua e'ỹ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?

Ha'e kuery ombovai:

— Tá, Senhor — he'i.

29 Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

— Toiko ha'vy pejeroviaa rami — he'i.

30 Ha'e ramove hexa ojepe'a.

Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ỹ aguã — he'i.

31 Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ỹ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiague

³² Ha'e kuery oje'oi rire oña py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.

³³ Anha oipe'a rã ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Peva'e nunga jaexa va'e'ỹ teri Israel kuerya rupi — he'i.

³⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:

— Anha ruvixa po'akaa rupi rima oipe'a anha.*

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e omba'eapo va'e kuery re ombojojaague

³⁵ Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi uguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.

³⁶ Heta va'e kuery oexa vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.*

³⁷ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:

— Anhetẽ heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i.*

³⁸ Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe ombouve aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

10

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

¹ Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.

² Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,

---

* 9:34 Lucas 11.14-18   * 9:36 Marcos 6.34   * 9:37 Lucas 10.2

³ Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,

⁴ Simão Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

⁵ Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu:

— Tapeo eme judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi, neĩ Samaria pygua kuery retã py voi pevaẽ eme.

⁶ Ha'e rã tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.

⁷ Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei maa.

⁸ Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'o lepra revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rire peme'ẽ rive ju 'rã joupe.

⁹ Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,

¹⁰ neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ pendepopoka guive, mba'eta omba'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u va'erã.

¹¹ Ha'e tetã py e'ỹ vy tekoa oĩ va'e rupi pevaẽa py peporandu 'rã heko porã va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rã pepyta, peove aguã ára peve.

¹² Oo py pevaẽ vy pexarura 'rã ha'e pygua kuery pe.

¹³ Ha'e ramo oo pygua kuery heko porã ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã heko vai ramo pendere ae ju tojevvy peroayvu porãague.

¹⁴ Ha'e kuery napenemovaẽi, neĩ pendeayvu noenduxeĩ ramo ha'e va'e oo e'ỹ vy tetã gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i.*

---

* 10:14 Atos 13.50,51; 18.6

¹⁵ Anhetê aipoa'e pẽvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetã pygua kuery gui omboaxyave 'rã Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.*

Mba'emo gui omonheanguague

¹⁶ — Ma'ê, xee ma vexa'i rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga rupi peiko kuaa 'rã mboi rami, ha'e rã apyaxu'i rami 'rã pendekuai rive.

¹⁷ Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rã huvixa kuery po py, ha'e penenupã 'rã onhembo'eaty oĩ va'e rupi.

¹⁸ Xekáuxa pendereraa 'rã huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e ramigua oiko 'rã ha'e kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe xeregua ayvu pemombe'u aguã.

¹⁹ Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepẽxa rei eme marã rami e'ỹ vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve pendeayvurã oikuaa ukaa 'rã pẽvy.

²⁰ Mba'eta pendejegui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Penderu Nhe'ê ijayvu 'rã pẽgui.*

²¹ Amongue ojopy uka 'rã gyyvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rã nguú kuery re ojuka uka avi aguã.

²² Xerery káuxa pavẽ nda'ija'ei 'rã pendere. Ha'e rami teĩ opa peve ogueropo'aka va'e oo jepe 'rã.

²³ Ha'e gui tetã py pendere opu'ã reia ramo amboae henda katy ju penha, mba'eta anhetê aipoa'e pẽvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaẽmba jepei 'rã Israel regua tetã ikuai va'e rupi.

Omokyre'ỹa rupi ijayvuague

---

* 10:15 Lucas 10.1-12   * 10:20 Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19

24 — Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ, tembiguai kuery voi opatõ gui yvateve va'e'ỹ guive.

25 Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai kuery ikuai aguã opatõ oikoa rami. Hoo va'e pe “Anha ruvixa Belzebu” 'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rã teve.*

26 Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre voi oikuaapaa 'rã.

27 Pytũa py xee rombo'eague ma hexakãa py ju 'rã pemombe'u, pendeapuxa'i py xeayvuague ma oo apyte áry gui ju 'rã pemombe'u.

28 Pekyje eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ẽ ma ha'e kuery ndojuka kuaai 'rã. Pejererokyje 'rã nhonhe'ẽ ha'e joete tata ogue e'ỹ va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.

29 — Mokoĩ guyra'i nda'u peteĩ'i hatã'i va'e repy e'ỹ ri? Ha'e rami teĩ yvy py neĩ peteĩve ndo'ai 'rã Penderu oipota e'ỹ rã.

30 Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a pe-neakã re oĩ va'e voi oipapapa.

31 Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui peẽ pevareve.

32 Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e javi ma xee voi ha'e rami 'rã amombe'u Xeru yva pygua renonde.

33 Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Xeru yva pygua renonde.*

Haxy va'e re ijayvuague

---

* 10:25 Lucas 6.40; João 15.20   * 10:33 Lucas 12.29-31

³⁴ — Pexa'ã eme ko vyv re aju peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã. Peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã e'ỹ aju, ha'e rã kyxe.

³⁵ Mba'eta aju rire avakue joo rami e'ỹ 'rã ikuai nguu reve, ha'e imemby kuery ha'e rami ae 'rã ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy reve 'rã ikuai.

³⁶ Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rã ikuai.*

³⁷ Amongue xegui nguu, e'ỹ vy oxy ri oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguã. Ha'e rami ae avi gua'y e'ỹ vy guajy ri xegui oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguã.

³⁸ Ha'e ojepegua kuruxu ndogueraaxei, ha'e xerupive ndooxei va'e ma nda'evei xeremimbo'erã.

³⁹ Nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

Mba'emo rekovia re ijayvuague

⁴⁰ — Amongue penemovaẽ ramo xee avi ha'e kuery xemovaẽ, ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ.

⁴¹ Profeta kuery pe “Profeta” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã profeta pegua rami. Ha'e heko porã va'e kuery pe “Heko porã va'e” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã heko porã va'e pegua rami.

⁴² Ha'e rami ae avi anhetẽ aipoa'e pëvy, amongue kova'e kyrĩ va'e rami ikuai va'e pe “Jesus remimbo'e” he'i vy peteĩ karo yro'yxã ome'ẽ va'ekue voi ndojopy e'ỹi 'rã hekovia.*

11

Tetã ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uaque

---

* 10:36 Miquéias 7.6, Lucas 12.51-53, 14.26,27 * 10:39 Marcos 8.34,35; Lucas 9.24; Apocalipse 12.11 * 10:42 Mateus 25.34-40; Marcos 9.41; João 13.20

¹ Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i tetã ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

² Nhuã py João Batista oĩa py Cristo mba'emo ojapo oikovy omombe'ua rã oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguã:

³ “Ndee ae teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguã.

⁴ Ha'e rã Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo ju João pe pemombe'u mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,

⁵ mba'eta ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata ju, lepra revegua ojeky'a'o ju, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu ju, omano va'ekue onhemboete ju, ha'e ipori-aukue'i pe omombe'ua ayvu porã.*

⁶ Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e.

Lucas 7.24-35

⁷ Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João Batista reko re. Aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e tekoa e'ỹa py? Takua'i yvytu omomy-momyĩ va'e ramigua rive ri ty'y?

⁸ Ha'e rami e'ỹ rã marã ramigua pexa aguã tu peo? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

⁹ Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoe'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

¹⁰ Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteĩ xerembiguaĩ, nderaperã oguereko katu aguã.”*

---

* 11:5 Lucas 4.16-21   * 11:10 Malaquias 3.1

¹¹ Anhetê aipoa'e pêvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve.

¹² Mba'eta João Batista oikoa ára guive aỹ peve ma onhea'ãa 'rã oupity aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.

¹³ Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.

¹⁴ Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.

¹⁵ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

¹⁶ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aỹgua kuery reko? Ha'e va'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami:

¹⁷ “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyxei, ha'e rã omanoa pygua ju romonhendu teĩ ndapejæ'oxei”, he'i va'e kuery rami.

¹⁸ Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ỹ re oiko. Ha'e rami rã ixupe “Anha reve rima oiko” ea.

¹⁹ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e”, 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

²⁰ Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:

²¹ — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã. Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde 'rãgue tanhimbu py oguapy reve.

²² Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

²³ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, tata ogue e'ỹ va'e py 'rã pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rãgue.

²⁴ Pēvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rã Sodoma yvy regua kuery.

Lucas 10.21,22

²⁵ Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe e'ỹ reikuaa uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka.

²⁶ Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

²⁷ — Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i.

“Peju ke xea py”, he'iaque

²⁸ — Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee romokane'õgua 'rã.*

²⁹ Pendejee pemoĩ xeregua canga, peikuaa xegui, mba'eta xepy'a re xevai reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã.

³⁰ Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.*

12

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

¹ Ha'e jave py sábado ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy aguã.

---

* 11:28 João 7.37 * 11:30 Filipenses 2.5-8

² Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ê, neremimbo'e kuery ojapo sábadó ára py nda'evei va'e — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor renonde pe omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, neĩ hupive ikuai va'e, sacerdote kuery pe anho ha'eve.

⁵ Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábadó py sacerdote kuery ma iky'a va'e opyta e'ỹ re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábadó py amboae kuery ojapo aguã nda'evei va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pëvy:

⁶ Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.

⁷ Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: “Mba'emo peapy reve xevy peme'ê 'rãgue py aipotave penhombóaxy”, he'iague peikuaa va'e rire ndapejou vai 'rãgue ojejavy e'ỹ va'e.*

⁸ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadó ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhembo'eaty py.

¹⁰ Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery ijayvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

— Ha'evea rami ri nda'u sábadó ára py nhandomongueraa? — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábadó py penerymba vexe'i vyvkua py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?

¹² Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábadó py joupe jajapo porã aguã — he'i.

---

* 12:7 Oséias 6.6

- ¹³ Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:
 — Embo'yvi ndepo — he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.
¹⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

- ¹⁵ Jesus ha'e nunga oikuaa vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa.
¹⁶ Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'ỹ aguã,*
¹⁷ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:
¹⁸ “Ma'ẽ, pee ma õi xerembiguairã aiporavo va'ekue, xerembiayvu Xenhe'ẽ py arovy'a va'e. Hexe amoĩ rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe voi omombe'u rã ha'evea rami joguerekoa.
¹⁹ Nanhomotare'ỹi rã, nda'ijayvu atãi rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui rã guive.
²⁰ Nomondoĩ rã takua opẽ va'e, neĩ nomboguei rã tataendy oge rai'i va'e, ha'evea rami joguerekoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ỹa ja.
²¹ Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarõ rã okuapy.”*

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

- ²² Jesus oĩa py oguerua peteĩ ava hexe anha onhemonde rã ndoexai neĩ nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.
²³ Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy
 — Peva'e e'ỹ nda'u Davi ramymino? — he'i okuapy.
²⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:

---

* 12:16 Marcos 3.7-12   * 12:21 Isaías 42.1-4

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã. Tetã, ha'e e'ỹ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rã.

²⁶ Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã 'rãgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?

²⁷ Anhetê ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

²⁸ Ha'e rã Nhanderuite guigua Nhe'ẽ po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetê ete Nhanderuite po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.

²⁹ Ha'e rami ae avi mba'exa 'rã tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike vy ojokua ranhe e'ỹ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rãe ogueraapa hoo gui.

³⁰ Xerevegua e'ỹ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

³¹ Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Avakue ojejavyague ha'e ijayvu vaiague ha'e javi ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ re ijayvu vaiague ma nombogueai 'rã.

³² Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ri ijayvu vaia ramo nombogueai 'rã kova'e yvy re, neĩ yvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

³³ — Peiko ke yvyra porã ha'e hi'a porã va'e rami, ha'e rami e'ỹ vy yvyra porã e'ỹ ha'e hi'a iporã e'ỹ va'e rami peiko. Mba'eta yvyra ikuai va'e ma hi'a re jaikuaa pota vy 'rãe jaikuaa.

³⁴ Mboi rami pendekuai va'e, mba'exa tu pendeko vai va'eri pendeayvu ta mba'emo porã re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rã mba'emo nhandepy'a re tynyẽ va'e re.

³⁵ Heko porã va'e ma mba'emo porã omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo porã anho. Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo vai.

³⁶ Aipoa'e pẽvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rã opaga nhomboayvua ára py.

³⁷ Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porãa, ha'e rami e'ỹ vy pendeayvuague re penembopagaa 'rã.

Lucas 11.29-32

³⁸ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrã rejapo rã — he'i.*

³⁹ Ha'e ramo ombovai:

— Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rã ojerure hexa pyrã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, profeta Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

⁴⁰ Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytũ re pira guaxu rye py oĩague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytũ re oĩ 'rã vvy guýry.*

⁴¹ Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aỹgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

⁴² Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã vy ijayvu 'rã aỹgua kuery re, mba'eta yvy

---

* 12:38 Marcos 8.11,12   * 12:40 Jonas 1.17

apy gui ou raka'e Salomão arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

⁴³ — Ha'e rami avi avakue gui nhe'ẽ vai oẽ vy tekoa e'ỹa rupi ju 'rã oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy

⁴⁴ ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã. Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã oo avave rei noĩai va'e, oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

⁴⁵ Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ẽ ju ogueru 'rã ixugui nda'eveive va'e, ha'e py oike vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rã oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave icy ha'e tyvy kuery ovaẽ oka py, hexeve ijayvuxe vy.

⁴⁷ Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe okuapy — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? — he'i.

⁴⁹ Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ẽ vy aipoe'i:

— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

⁵⁰ Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

13

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy oguapy ye'ẽ yvýry.

² Heta ijyvýry ono'õ ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy oguapy oiny ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã okuapy.

---

* 12:50 Hebreus 2.11,12

³ Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry rupi. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

⁵ Amboae ma itaty yvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma hi'a, cem, sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.

⁹ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu ixupe:

— Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e kuery pe?

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Pendeivy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma ndoikuaa ukai.

¹² Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

¹³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeayvu ha'e kuery pe. Mba'eta ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexai, ha'e oendu teĩ noendu kuaai, neĩ ndoikuaai guive,

¹⁴ Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: “Pendeapyxa py pendu teĩ mba'eve napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve ndapexa kuaai 'rã.

¹⁵ Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapyxa py noenduxei okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ỹ aguã, oapyxa py oendu e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oikuaa

e'ỹ aguã, ha'e rami vy ojeko rerova e'ỹ aguã, xe'vy pe onhemonguera uka e'ỹ aguã”, he'iague.*

¹⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e pendeapyxa oendu.

¹⁷ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe va'eri noendui.

¹⁸ — Pejapyxaka ke ha'vy mba'emo ra'yĩ moaĩa re ambojojaague amombe'u porãve rã.

¹⁹ Amongue Nhanderuate po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oipe'a 'rã ha'yĩ omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape yvýry omoaĩ mbyre rami ikuai.

²⁰ Ha'e gui yvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy voi 'rã ovy'a reve.

²¹ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu káuxa oguereko axya, e'ỹ vy opu'ãa rei ramo ndarei re ojepe'a 'rã.

²² Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e omba'e rei-rei re nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ỹ aguã rami.

²³ Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy oikuaa porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

Trigo ramigua re ombojojaague

²⁴ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava omba'ety rupi trigo ra'yĩ iporãve va'e omoaĩ va'e rami.

---

* 13:15 Isaías 6.9-10

²⁵ Ha'e gui pavě oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo ramigua rive, ha'e vy ojepe'a ju.

²⁶ Ha'e gui onhotỹ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi ojekuaa ra'e.

²⁷ Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i ixupe: “Senhor, trigo ra'yĩ iporã va'e e'ỹ ri ty'y remoaĩ nemb'a'ety py? Magui nda'u oiko trigo ramigua?”

²⁸ Ombovai: “Nhanderovaigua rima ojapo ra'e”, he'i.

— Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: “Reipota pa roo romondoro trigo ramigua?”

²⁹ Ombovai: “Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro e'ỹ aguã.

³⁰ Tove ranhe, ta'yvate jojavi omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: ‘Trigo ramigua ranhe pemono'õ, pejokua oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoĩ porã xeroguy py.’ ”*

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

³¹ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ mostarda ra'yĩ peteĩ ava ojopy vy omba'ety re onhotỹ va'e rami.

³² Ha'e nunga ma anhetẽ ha'yĩ ikuai va'e gui ruxãve'i va'e. Ha'e rami teĩ yvate vy mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã. Yvyra ete oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

³³ Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta peteĩ kunha ogueraa vy omoirũ 'rã trigo re irũmba peve.

Marcos 4.33,34

---

* 13:30 Mateus 13.36-43

³⁴ Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'ÿ re nda'ijayvui ha'e kuery pe,

³⁵ profeta pe aipo'ea ukaague ojeupity aguã: “Xeayvu 'rã mba'emo re ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [yvy] itui ypy'i guive ndoikuaa ukai pyre”, he'iague.*

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

³⁶ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oĩaty katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Emombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhotÿ mbyre re ndeayvuague.

³⁷ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'emo ra'yĩ iporãve va'e moaĩa ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.

³⁸ Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'yĩ iporãve va'e ma Nhanderuete po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.

³⁹ Ha'e nunga moaĩa ma nhanderovaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.

⁴⁰ Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omomboia rami avi 'rã oiko opaa ára py.

⁴¹ Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeuegua anjo kuery, openaa gui oipe'apa aguã nhombojejavya ha'e mba'emo vai apoa kuery ha'e javi.

⁴² Ha'e vy omombopa 'rã tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy ha'e py.*

⁴³ Ha'e rã heko porã va'e kuery ma kuaray rami hexakã 'rã okuapy Nguuete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

---

* 13:35 Salmo 78.2   * 13:42 Mateus 13.47-50

Mba'emo ovareve va'e onhomi mbyre re ijayvua

⁴⁴ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã mba'emo ovareve ete va'e peteĩ mba'ety py onhomi mbyre rami. Ha'e va'e ma peteĩ ava ojou vy onhomive ju ranhe. Ha'e gui ovy'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.*

Pérola re ijayvua

⁴⁵ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava pérola porãgueve ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.
⁴⁶ Ha'e gui peteĩ pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa 'rã ojogua aguã.*

Pira mbo'aa re ijayvua

⁴⁷ — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã pira mbo'aa ye'ẽ py omombo rami avi. Opa marãgua ombo'a 'rã pira.
⁴⁸ Ha'e gui tynyẽ ma ramo pira jopoia kuery omoatã 'rã heruvy yvy'ã re, ha'e uguapy vy oiporavo 'rã ombo'a va'ekue. Iporãgueve omboyru 'rã ajaka py, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma omombopa ju 'rã.
⁴⁹ Ha'e rami ae 'rã oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery oipe'apa 'rã heko porã va'e kuery mbyte gui,
⁵⁰ ha'e vy omombo 'rã tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy.*

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

⁵¹ Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e nunga?

— Tá — he'i okuapy.

⁵² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

* 13:44 Provérbios 2.4,5; Filipenses 3.7,8

* 13:46 Provérbios 8.11

* 13:50 Mateus 13.24-30,36-43

— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia re nhombo'e va'ety ombo'ea porã ramo hoo va'e kuery rami avi 'rã oiko, mba'eta omoĩ porãague gui oguenoẽ 'rã mba'emo pyau ha'e mba'emo ymague.*

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

⁵³ Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy ojepe'a ha'e gui.

⁵⁴ Guekoa py ae ovaẽ vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Magui nda'u peva'e ava oikuaa o'arandurã ha'e opo'akaa rupi mba'emo ojapo aguã?

⁵⁵ Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ỹ ri? Maria nda'u ixy e'ỹ ri? Tiago, José, Simão ha'e Judas e'ỹ ri ty'y tyvy kuery ikuai?

⁵⁶ Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ỹ ri ikuai? Magui ha'vy oikuaa ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.

⁵⁷ Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.

Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Profeta ikuai va'e ma hekoa pygua ha'e hoo pygua kuery anho nomboetei — he'i.

⁵⁸ Ha'e rami vy mba'emo porã ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery ndojeroviai ramo.*

14

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

¹ Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rã Jesus mba'emo ojapo oikovya.

² Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboete ju va'ekue. Ha'e rami vy 'rãe ipo'aka mba'emo porã ojapo aguã — he'i.

---

* 13:52 Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20   * 13:58 João 1.11

³ Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuã py ombo'a tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.

⁴ Mba'eta João “Nda'evei ndera'yxyrã rereko aguã” he'i ramo.

⁵ Huvixa ojukaxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa okuapy ramo.

⁶ Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaẽ ramo pavẽ ikuai va'e renonde Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguerovy'a.

⁷ Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ẽ aguã re.

⁸ Ha'e ramo kunhataĩ ma ixy ombo'eague rami vy aipoe'i:

— Eme'ẽ xeivy peteĩ hy'a py João Batista akãgue — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ndovy'vei. Ha'e rami teĩ hexeve mesa py ikuai va'e oendua py oura rire ojapo uka nho.

¹⁰ Ha'e vy ijayvu João akã ojayaa aguã nhuã py.

¹¹ Ha'e gui inhakãgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ẽa ramo oxy pe ju ogueraa.

¹² Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã. Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

¹³ Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekoe e'ỹa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi yvy rupi.

¹⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.

¹⁵ Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Apy ma tekoe e'ỹa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekoe rupi oo vy ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Oje'oi e'ỹ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã — he'i.

¹⁷ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguererei apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ỹ vy.

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Peru ha'vy apy — he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

²⁰ Ha'e javive okaru vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy doze varai omonyẽ.

²¹ Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

²² Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae omondoukapaa ja.

²³ Ha'e gui heta va'e kuery omondoukapa ma vy yvyty áry katy oẽ ovy, ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.

²⁴ Ha'e ramia ja kanoã mombyry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api, ha'eve e'ỹa katy gui yvytu ramo.

²⁵ Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry uguata ouvy.

²⁶ Yy áry uguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Ægue rima! — he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.

²⁷ Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:

— Pendepy'a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme — he'i.

²⁸ Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.

²⁹ Ha'e ramo

— Eju ha'vy — he'i.

Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy uguata yy áry, Jesus-a katy.

³⁰ Ha'e gui yvytu atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ovy vy ojapukai:

— Senhor, xereraa jepe ke!

³¹ Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ava rejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviai ri? — he'i.

³² Ha'e gui ma kanoã py mokoĩve oĩ ramove yvytu opytu'u.

³³ Ha'e rã kanoã py opyta va'ekue omboete vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuate Ra'y!

Marcos 6.53-56

³⁴ Ha'e gui hovaigua re ovaẽ vy Genesaré yvy re ikuai.

³⁵ Ha'e va'e yvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oĩa py ogueru imba'eaxy va'e.

³⁶ Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei okuerapa.

15

Marcos 7.1-23

¹ Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:

² — Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

³ Ha'e ramo ombovai:

— Ha'vy peẽ kuery mba'e re tu ndapejapoi Nhanderuete ojapo uka va'e, ymagua kuery nhombo'eague pejou porãve vy?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka “Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã amongue nguú re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py” he'iague.*

⁵ Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje: “Nguú e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: ‘Pẽvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa’,

⁶ he'i teĩ ha'eva”, peje. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy napeipytyvõ ukai. Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague pejou porãve vy.

⁷ Heko porã merami rive va'e, ha'eva rami peẽ kuery reko re Isaías ijayvu vy aipoe'i:

⁸ “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁹ Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive okuapy”, he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoĩmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejapyxaka porã peikuaa aguã:

¹¹ Pendejuru rupi oike va'e'ỹ penemboeko ky'a, pendejuru gui oẽ va'e anho 'rã penemboeko ky'a — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?

¹³ Ombovai:

— Mba'emo renhoĩ Xeru onhotỹ va'ekue e'ỹ ma omondoropaa 'rã.

---

* 15:4 Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronomio 5.16   * 15:9 Isaías 29.13

¹⁴ Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e'ỹ va'eri ára revegua e'ỹ rerekoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e'ỹ ri oirũ oguereko vy mokoĩve 'rã ho'a hugua katy — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Emombe'u porãve orevy pova'e ayvu mba'emo re rembojoja vy remombe'u va'ekue — he'i.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Peẽ voi napendu kuaai teri teve?

¹⁷ Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderypy katy rive 'rã oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rã?

¹⁸ Ha'e rã avakue juru gui oẽ va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oĩ imboeko ky'aa.

¹⁹ Mba'eta avakue py'a gui ae 'rã ou opa marã rei oikoxea: jojukaxea, itavy reixea, kunhague mboae re opena reixea, imondaxea, joe ijayvu reixea ha'e gui ijayvu vaikue reixea.

²⁰ Ha'e nunga anho imboeko ky'aarã oĩ. Ha'e rã ojepoei e'ỹ re okarua ma nomboeko ky'ai 'rã.

Marcos 7.24-30

²¹ Ha'e gui Jesus ojepe'a ovy Tiro ha'e Sidom katy.

²² Ha'e rami jave ou peteĩ kunha Canaã pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e ojapuka-pukai:

— Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha onhemonde ramo nda'evei ete itui — he'i.

²³ Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ranhe.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Emondouka na, mba'eta ojapukai ouvy nhander-akykue.

²⁴ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Israel kuery regua vexe'i okanhy va'ekue anho aeka aguã xemboua — he'i.

²⁵ Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, xepytyvõ ke.

²⁶ Jesus ombovai vy aipoe'i:

— Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã — he'i.*

²⁷ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u kure ho'a va'ekue.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Kunha rejerovia ete va'e, toiko reipota va'e — he'i. Ha'e va'e jave py ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevy vy heta ju omongueraague

²⁹ Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui yvyty re oẽ vy oguapy ha'e py.

³⁰ Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarẽgue'i, ára revegua e'ý, ijayvu e'ý va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py yvýry onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.

³¹ Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ý va'ekue ijayvu rã, ikarẽgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue oguata, ha'e ára revegua e'ý va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

³² Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekoi ho'u va'erã. Namondoukaxei guive okaru e'ý re, tape rupi ho'apa e'ý aguã — he'i.

³³ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

---

* 15:26 Jesus “Ta'y kuery” he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã “Jagua'i” he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete.

— Mamo nda'u kova'e tekoa e'ỹa py oĩ 'rã mbojape heta va'e kuery nhamongarupa aguã?

³⁴ Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Mbovy ha'vy pereko mbojape?

Ombovai:

— Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa yvy py.

³⁶ Ha'e vy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuete oguero vy'a rire oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguã.

³⁷ Ha'e javive okarupa vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete ajaka renyẽ omboyru.

³⁸ Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.

³⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e vy Magadã regua katy oo.

16

Marcos 8.11-13

¹ Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã vy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.

² Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re pytãmba.”

³ Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytã rei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa kuaai va'e ty'y aỹ oiko va'e?

⁴ Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã

ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy — he'i. Ha'e rami vy ojepe'a ovy ha'e kuerya gui.*

Marcos 8.14-21

⁵ Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vy hemimbo'e kuery oikuaa pota rã hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua gui — he'i.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire — he'i okuapy.

⁸ Jesus ha'e nunga oikuaa vy aipoe'i:

— Avakue pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekoa re pendeayvu?

⁹ Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue pemboyruague re?

¹⁰ Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyruague re guive?

¹¹ Mba'exa tu napendu kuaai mbojape re ete'ỹ xeayvua, ha'e rã trigo mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui penheangu aguã re — he'i.

¹² Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuaa mbojape mbovua gui ete'ỹ omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Cesaréia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporandu guemimbo'e kuery pe:

— Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁴ Ha'e kuery ombovai:

---

* 16:4 Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma “Jeremias” e'ỹ vy “Profeta mboae” he'i.

¹⁵ Oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

¹⁶ Simão Pedro ombovai vy

— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Simão, João ra'y, revy'a ete 'rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ỹ ha'e nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.

¹⁸ Aipoa'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xeveygua igreja. Ha'e gui xeveygua igreja re ma manoa rokẽ rupi nhomoingea voi nda'ipo'akai 'rã.

¹⁹ Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokẽ pe'aa ame'ẽ 'rã. Mba'emo yvy re rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã yvy re rejora va'e ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

²¹ Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

²² Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami ijayvu vy aipoe'i ixupe:

— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ỹ aguã.

²³ Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta Nhanderuete guigua e'ỹ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34–9.1; Lucas 9.23–27

²⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeuegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

²⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

²⁷ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã Nguu rexakãa rupi, ojeuegua anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ojapo va'ekue rekovia.*

²⁸ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rã pexa e'ỹa ja.

17

Marcos 9.2–8; Lucas 9.28–36

¹ Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i ikuai aguã py peteĩ yvyty yvate va'e áry.

² Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakã py ojekuaa. Hova hexakã kuaray rami, ha'e rã ijao ma xiimba rei hendy va'e rami ojekuaa.*

³ Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elias. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:

* 16:25 João 12.24–26; Apocalipse 2.10; 12.11   * 16:27 Provérbios 24.12

* 17:2 2 Pedro 1.16–18

— Senhor, ha'eve apy nhaíve aguã. Ha'e ramo reipota rã ajapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i.

⁵ Pedro ijayvu teria ja peteĩ arai hexakã va'e ou vy ojao'ipa. Arai gui onhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e. Pejapyx-aka ijayvua re ae — he'i.

⁶ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, yvy re ngova omovaẽ reve.

⁷ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

— Pevy ke, pekyje eme — he'i.

⁸ Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ỹ vy.

Marcos 9.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy rã Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹¹ Jesus ombovai:

— Anhetẽ ae Elias ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã.*

¹² Ha'e rami avi xee aipoa'e porãve pẽvy: Elias ma ou ae ma teĩ heta va'e kuery ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rã — he'i.

¹³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

---

* 17:11 Malaquias 4.5-6

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ikuaia py ha'e kuery ovaẽ rã peteĩ ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oĩ vy aipoe'i:

¹⁵ — Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ỹ ho'a tata py ha'e yy py.

¹⁶ Neremimbo'e kuerya py aru kuri teĩ ha'e kuery nomonguera kuaai — he'i.

¹⁷ Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

¹⁸ Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.

¹⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁰ Ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'eta pejeroviaa kyrĩ'i rã. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e vvyty pe “Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo”, jepe ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pëvy.

²¹ [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ỹ re jaiko vy 'rãe jaipe'a.]

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

²² Ha'e gui Galiléia vvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.

²³ Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã — he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

²⁴ Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhombopaga va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:

— Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? — he'i okuapy.

²⁵ — Tá, opaga ri — he'i ombovai vy.

Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:

— Simão, mba'exa tu reikuaa? Mava'e kuery tu kova'e yvy regua huvixa kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?

²⁶ Pedro ombovai:

— Amboae regua ri — he'i.

Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ỹ teĩ ha'eve.

²⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ỹ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ pira ogueraa ypy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ peráta hatã'i va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.*

18

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu:

— Mava'e nda'u yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?

² Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ndapejeko rerovai, ha'e kyrĩ va'e rami ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.

---

* 17:27 Romanos 13.5-7; 1 Coríntios 10.32-11.1

⁴ Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'yvyĩ'i va'e anho 'rã yvateve yva pygua po'akaa py.*

⁵ Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

⁶ — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'eaju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ tpyyvea py oy'upa va'e rire.

⁷ — Nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi ndepo, e'ỹ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo ndejegui. Mba'eta ndepo e'ỹ vy ndepy jovaive reve tata ogue'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã.

⁹ Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui. Mba'eta mokoĩve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

¹⁰ — Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei “Mba'e vare'ỹ” peje aguã. Mba'eta aipoa'e pëvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riae Xeru yva pygua renonde.

¹¹ [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhygue ogueraa jepe aguã.]

¹² — Mba'exa tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei peteĩ ava oguereko 'rã cem vexa'i. Ha'e gui ha'e va'e regua peteĩ okanhy ramo noventa e nove ikuai va'e oejapa 'rã yvyty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.

---

* 18:4 Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

¹³ Ha'e gui anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'ỹ va'e gui oguerovy'ave 'rã.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ peteĩ kova'e kyrĩgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

¹⁵ — Xapy'a rei nde-irmão [ndevy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapyx-aka ramo peteĩ rami ju 'rã peiko nde-irmão reve.*

¹⁶ Ha'e rã ndeayvu re ndojapyxakaxei ramo peteĩ, mokoĩ ju eraa nderupive, mokoĩ e'ỹ vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuaa porã aguã.*

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rã igreja kuery pe. Ha'e rã igreja kuery ayvu re voi ndojapyxakai ramo amboae regua rami 'rã pereko, imposto re nhombopaga va'ety rami.

¹⁸ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rã ojokua pyre. Ha'e rã yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rã ojora pyre.

¹⁹ Anhetẽ aipoa'e avi pẽvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rã pẽvy.

²⁰ Mba'eta mokoĩ e'ỹ vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ 'rã peẽ kuery mbyte.

Lucas 17,3,4

²¹ Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandu:

— Senhor, xevy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rã tu aperdoa? Sete-kue peve ri nda'u?

²² Ombovai:

— Sete-kue peve'i nda'ei, ha'e rã setenta vezes sete-kue peve 'rã peperdoa.*

* 18:15 Gálatas 6.1,2; 2 Tessalonicenses 3.14,15; Tiago 5.19,20 * 18:16

Deuteronomio 10.15 * 18:22 Efésios 4.32; Colossenses 3.13

Nhomboreveare nhomboaxy e'ỹ va'e re ijayvua

²³ — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.

²⁴ Jypy'i ha'e oĩa py peteĩ oguerua dez mil poyikue prata guigua oreve va'e.

²⁵ Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerekoi ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã escravo-rã, ta'yxy, ta'y kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi guive, orevea omboekoviapa aguã.

²⁶ Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

²⁷ Ha'e ramo ipatõ omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.

²⁸ — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy peteĩ oirũ ojou cem ára repy ete'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i: “Epagapa ke rerevea.”

²⁹ Ha'e ramo irũ ipy yvy'iry oĩ vy aipoe'i ixupe: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

³⁰ Ha'e rami teĩ noendu potai. Ha'e rami 'rãgue py oo vy omboty uka nhuã py orevea opagapa peve.

³¹ — Ha'e rami joguereko axy rã irũ kuery oexa vy iporiaupa okuapy. Opatõa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

³² Ha'e ramo ipatõ guembiguai oenoĩ uka ju vy aipoe'i ixupe: “Tembiguai heko vai va'e, ndee rejerurea rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.

³³ Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirũ remboaxy aguã?” he'i.

³⁴ Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarã kuery pe, orevea opagapa peve.

³⁵ Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua penderereko 'rã, pendepy'a py peteĩ-teĩ pende-irmão peperdoa e'ỹ ramo.*

---

* 18:35 Mateus 6.14,15

19

Marcos 10.1

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia katy'i oo Jordão yakã rovaigua re.

² Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

³ Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ã vy oporandu okuapy:

— Ha'eva nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

⁴ Ha'e ramo ombovai:

— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapoague?*

⁵ Ha'e vy aipoe'i: “Ha'e nunga rupi ava oēja 'rã nguu ha'e oxy, onhemoirũ 'rã gua'yxy re, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã” he'iaague?*

⁶ Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ma ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuede omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

⁷ Ha'e gui oporanduve ju ixupe:

— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?

⁸ Jesus ombovai:

— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami teĩ jypy'i guive e'ỹ oejaa ha'e ramigua.

⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Itavy reiague re'ỹ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:

---

* 19:4 Gênesis 1.27, 5.2   * 19:5 Gênesis 2.24   * 19:6 Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery reve joguereko ramo ha'eveve omenda e'ỹ re ae ikuai aguã.

¹¹ Jesus ombovai:

— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ỹ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguã ome'êa va'e pe anho.

¹² Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ỹ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguã rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboae ju ikuai avi yva pygua po'akaa rupi vy omenda e'ỹ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguã ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrĩgue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguã. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.

¹⁴ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa — he'i.

¹⁵ Ha'e vy kyrĩgue re opo omoĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

¹⁶ Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁷ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:

— Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?

Jesus ombovai:

— Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,

¹⁹ emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami — he'i.*

²⁰ Kunumi va'e aipoe'i:

---

* 19:19 Levítico 19.18

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevy oata teri?

²¹ Jesus ombovai:

— Opa mba'e py ndereko porãxe vy tereo, evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvu rã kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepe'a, oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua po'akaa py oike aguã.*

²⁴ Aipoa'e avi pẽvy: Nhanderuate po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa aguã — he'i.

²⁵ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ha'e rami vy mba'e xagua 'rã tu oo jepe?

²⁶ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuate pe ma mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁷ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã. Mba'e 'rã tu ha'vy ore rojopy?

²⁸ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xerupive peo va'e, opa mba'e ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda openaaty hexakãmba va'e áry oguapy ramo peẽ voi peguapy 'rã doze tenda áry, Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena vy.

---

* 19:21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10   * 19:23 1 Timóteo 6.6-10

²⁹ Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, nguu, oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ỹ vy oyvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rã, ha'e gui tekove marã e'ỹ avi 'rã oupity.

³⁰ Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rã opyta takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma tenonde py 'rã ikuai.

20

Uvaty py omba'eapo va'e kuery omombe'uague

¹ — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ hoo va'e oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai ramove oo omba'e uvaty rupi omba'eapo va'erã reka vy.

² Ha'e gui omba'eapo va'erã kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára repy ome'ẽ aguã re. Ha'e rami vy omondouka uvaty katy.

³ Kuaray mbyte e'ỹ mbove oo vy tetã mbyte py ojou ikuai rive va'e.

⁴ Ha'e vy aipoe'i: “Tapeo peẽ voi uvaty py. Ha'e rã xee ma ha'evea rami 'rã apaga”, he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.

⁵ — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.

⁶ Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: “Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive apy?”

⁷ Ombovai: “Mba'eta avave rei noremomba'eapoai”, he'i okuapy. Ha'e ramo aipoe'i: “Peẽ voi ke tapeo ha'vy uvaty py.”

⁸ — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: “Enoĩmba omba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy 'rã oo ypy va'ekue peve”, he'i.

⁹ Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ peteĩ ára repy.

¹⁰ Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.

¹¹ Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.

¹² Ha'e vy aipoe'i: “Peva'e kuery takykue py ou va'ekue tu peteĩ hora ete'i omba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku rogueropo'aka va'ekue ri”, he'i okuapy.

¹³ — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: “Xeirũ, xee ma ha'eve e'ỹa rami ndoroguerokoi. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty ra'e peteĩ ára repy re?”

¹⁴ Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py ou va'ekue pe avi ame'ẽxe pẽvy ame'ẽa rami.

¹⁵ Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguã? Tyrã pa rejou vai teve xeporayvua?” he'i.*

¹⁶ Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py. Ha'e rã tenonde pyguare ma takykue py 'rã opyta. [Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavoa.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

¹⁷ Jerusalém tetã katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoĩ ha'e kuery ae'i. Tape rupi oje'ovia rupi aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁸ — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.

¹⁹ Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rã omboaxa ojavuky rei, oinupã ha'e kuruxu re omoĩ aguã. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Marcos 10.35-45

²⁰ Ha'e gui Jesus oĩa py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete vy ojerure oipytyvõ aguã re.

* 20:15 Romanos 9.14-16

²¹ Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:

— Mba'e tu reipota?

Kunha va'e ombovai:

— Ndepo'akaa py ma kova'e mokoĩ xepi'a toguapy peteĩ reiporu kuaa regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re — he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rã ri ty'y karo xee ay'u aguã va'e gui peẽ voi pey'u aguã?

Ombovai:

— Ha'eve 'rã — he'i okuapy.

²³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pey'u 'rãe xekaro gui. Ha'e rã aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma Xeru oiporavo va'ekue pe anho — he'i.

²⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ivai okuapy mokoĩ joegua pe.

²⁵ Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rãe joe.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavẽ rembiguai rami.*

²⁷ Tenondexe va'e ma nhoembiguai rami toiko,

²⁸ Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami ou guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Ha'e kuery Jericó tetã gui oo jave heta ete oje'oi hupive.

³⁰ Ha'e jave tape yvýry mokoĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny va'e ma Jesus oaxa ovy oendu vy ojapukai:

* 20:26 Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! — he'i.

³¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojavukaive tema:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!

³² Ha'e ramo Jesus opyta ho'amy vy oenoĩ. Oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pẽvy?

³³ Ombovai:

— Senhor, ore ma roexaxe — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

21

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

¹ Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'i ma vy Betfagé tekoa py ranhe ovaẽ, Oliveiras yvyty katy'i. Ha'e gui omondouka mokoĩ guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'i:

² — Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoka oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ mburika ixã re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'i avi hi'aĩ. Pejora vy ke peru.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue pendeivy ijayvu ramo ha'e kuery pe “Senhor ma oipota” peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pẽvy — he'i.

⁴ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:

⁵ “Aipo'ere Sião pygua kuery pe: ‘Pee ma ou oiny penderu-vixaverã. Ha'e ma onhemboyvate va'e'ỹ vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y áry’, 're.’”*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.

⁷ Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

---

* 21:5 Zacarias 9.9

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oipyo okuapy oao, ha'e amboae kuery ma yvyra rogue ojaya vy onhono avi tape rupi.

⁹ Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojapukai vy aipoe'i:

— Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re! Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

¹⁰ Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa ndoikuaai vy oporandu okuapy:

— Mava'e tu peva'e?

¹¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai:

— Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

¹² Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda.

¹³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

¹⁴ Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ỹ ha'e uguata e'ỹ va'e kuery. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁵ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãi okuapy, ha'e kyrĩgue “Toguerovy'aa Davi ramymino” he'i okuapy rã oendu vy guive.* Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupe:

¹⁶ — Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?

---

* 21:9 Salmo 118.26 * 21:13 Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * 21:15 Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48

Jesus ombovai:

— Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua: “Kyrĩgue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraei iporã ete va'e py rejererovy'a uka”, he'iaque?*

¹⁷ Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

¹⁸ Ko'ẽ aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembyayi.

¹⁹ Tape yvýry peteĩ figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve ndojouĩ hogue e'ỹ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: “Toikove eme nde'a”, he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.

²⁰ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Ipiru vyvoi nda figo'y.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y re oiko va'ekue ramigua anho e'ỹ 'rã oiko. Kova'e vyty pe “Ejepe'a, enhemombo ye'ẽ py”, peje ramo voi oiko 'rã.

²² Pejeroviaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³ Templo py Jesus ovaẽ vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy oporandu okuapy:

— Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu nembopo'aka?

²⁴ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pẽvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

²⁵ Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa avakue guigua raka'e? — he'i.

---

* 21:16 Salmo 8.2

Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i 'rã nhandevy.

²⁶ Ha'e rã “Ava gui”, ja'e agũa nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy, mba'eta oikuaa pavẽ João Batista profeta oikoa — he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuaai.

Ha'e rã ha'e ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pẽvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mokoĩ ta'y re ombojojaague

²⁸ — Mba'exa tu peikuaa? Oiko peteĩ ava mokoĩ ta'y va'e. Tyke'y oĩa py oo vy aipoe'i: “Xera'y, tereo aỹ, emba'eapo xemba'e uvaty py.”

²⁹ Ha'e ramo “Ha'eve senhor”, he'i va'eri ndooi.

³⁰ — Ha'e gui tyvy oĩa py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma aipoe'i: “Xee ndaa reguai” he'i rire nda'evei nho vy oo.

³¹ Mava'e ete nda'u mokoĩ va'e gui ojapo nguu oipotaa rami?

Ombovai:

— Tyvy rima — he'i okuapy.

Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery gui imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oike Nhanderujete po'akaa py.

³² Mba'eta João Batista ou vy peẽ kuery pe oikuaa uka raka'e tape porã, teĩ peẽ ma ijayvua ndapejeroviai. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague

itavy rei va'e ma oguerovia. Peẽ ma ha'e nunga pexa va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neĩ ndaperoviai.*

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

³³ — Pejapyxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã. Oiko peteĩ ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotỹ uva, ha'e rire ijyvýry rupi ojapo kora. Ojapo uva oubiri atyrã ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.

³⁴ — Hi'a omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ija ombou guembiguai kuery, ojopy aguã uva'a ixupegua.

³⁵ Ha'e ramo opena va'e kuery hembiguai kuery ojopy vy amongue oinupãmba, amboae ojuka, ha'e rã amboae ma ojapipa ita py.

³⁶ Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembiguai. Ha'e rã ha'ekue rami ae ju oguereko.

³⁷ Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: “Xera'y ete ramo omboete 'rã ko”, he'i.

³⁸ — Ha'e rami teĩ omba'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

³⁹ Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.

⁴⁰ — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rã opena va'e kuery re?

⁴¹ Ha'e ramo ombovai okuapy:

— Ojuka ukapa 'rã heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ẽ va'erã pe — he'i okuapy.

⁴² Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Ha'vy peẽ ndaperoayvui teve ipara oĩ va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã. Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iague?*

* 21:32 Mateus 7.21 * 21:42 Salmo 118.22-23

⁴³ Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Pendegui Nhanderuete oipe'a 'rã opo'akaa, amboae regua pe ju 'rã omboaxa, ixupegua ome'ẽ va'erã kuery pe.

⁴⁴ Ha'e va'e ita re ho'a va'e opẽmba 'rã. Ha'e rã amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã — he'i.

⁴⁵ Pova'e ayvu omombe'u rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy oikuaa ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvua.

⁴⁶ Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa pavẽ ramo.

22

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

¹ Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

² — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave ta'y omendaa py ngaru ojapo va'e rami avi.*

³ Ha'e gui guembiguai kuery omondouka omombe'u aguã omendaa py ou va'erã va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxai.

⁴ Amboae guembiguai ju omondouka po rami ijayvu reve: “Aipo're ke aenoĩ va'e kuery pe: ‘Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oĩmba ma. Peju ke ngaru oĩa py’, 're 'rã.”

⁵ — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai vy oje'oipa. Peteĩ oo omba'ety katy, ha'e rã amboae ma vendeaty katy oo.

⁶ Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavuky rei, ojuka guive.

⁷ Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omondouka vy ojuka ukapa jojukaare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retã.

*

22:2 Lucas 14.15-24

⁸ — Ha'e rire guembiguai kuery pe ju aipoe'i: “Areko katupa ma ngaru teĩ aenoĩ uka va'ekue ma nda'evei amovaẽ aguã.

⁹ Ha'e rami ri rã tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexĩ va'e rei penoĩ omendaa py ou aguã”, he'i imondovy.

¹⁰ Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e javi, heko porã ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rã opy okaru aguã py tynyẽ oenoĩ va'ekue.

¹¹ — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi peteĩ ava omendaa pygua ao py e'ỹ onhemonde va'e.*

¹² Ha'e vy oporandu ixupe: “Xeirũ, mba'exa tu apy reike omendaa pygua ao remoĩ e'ỹ re?” he'i ramo ha'e va'e nombovai.

¹³ — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: “Pejokua ipo ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytũa py”, he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e opa marã onhendua 'rã.

¹⁴ Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavao.
Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

¹⁵ Ha'e ramo fariseu kuery ojepe'a vy joo meme oikuaa pota okuapy marã rami vy pa omoĩ vai aguã re ayvu py.

¹⁶ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve, Jesus pe aipoe'i aguã:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e anhetẽ rupi renhomb'o'e Nhanderuete oipota va'e re. Neĩ joegui peteĩve ndereayvuvei, mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.

¹⁷ Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'exa tu ndee reikuaa? Ha'evea rami ri nda'u César pe nhamẽ'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

¹⁸ Jesus ha'e kuery ija'e e'ỹa oikuaa vy aipoe'i:

---

* 22:11 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8

— Pendeko porã merami rive va'e, mba'e re tu xereko a'ãxe ri?

¹⁹ Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e imposto peguarã — he'i. Ha'e ramo ixupe ogueru peteĩ hatã'i va'e.

²⁰ Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:

— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oĩ?

²¹ Ombovai okuapy:

— César mba'e rima.

Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

²² Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oejapa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

²³ Ha'e va'e árave oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhandemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

²⁴ — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'e ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i raka'e.*

²⁵ Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano vy gua'yxykue oeja guyvy pe.

²⁶ Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e javive re.

²⁷ Ha'e kuery ha'e javi omanomba rire kunha va'e avi omano.

²⁸ Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire.

²⁹ Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 22:21 Romanos 13.7   * 22:24 Deuteronomio 25.5

— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oĩa, neĩ Nhanderuete po'akaa.

³⁰ Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomendaavei ma 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py anjo kuery rami 'rã ikuai yva re.

³¹ Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teve Nhanderuete pendevy aipoe'iague:*

³² “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko” he'iague? Ha'e ramo ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete — he'i.*

³³ Ha'e rami ombo'e rã heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

³⁴ Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyririague fariseu kuery oendu vy ha'e kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguã.

³⁵ Ha'e gui peteĩ ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ã vy. Ha'e vy oporandu ixupe:

³⁶ — Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

³⁷ Jesus ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.*

³⁸ Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporãve ha'e yvateve va'e oĩ.

³⁹ Ha'e va'e rire ma po rami ju: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami”, he'i va'e.*

⁴⁰ Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery nhombo'eague ha'e javi — he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

---

* 22:31 1 Coríntios 6.14, 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 22:32

Êxodo 3.6 * 22:37 Deuteronomio 6.5 * 22:39 Salmo 118.26

⁴¹ Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:

⁴² — Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?

Ha'e kuery ombovai:

— Davi ramymino rima — he'i okuapy.

⁴³ Jesus aipoe'i:

— Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi “Senhor” he'i Nhe'ẽ gui? Mba'eta aipoe'i:

⁴⁴ “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ya ja’, he'i raka'e.”

⁴⁵ Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? — he'i.*

⁴⁶ Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

23

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

¹ Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery guive:

² — Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy Moisés renda py.

³ Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaiia rami, mba'eta ha'e kuery nhombo'e teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.

⁴ Ha'e kuery ma nhombovovi raxa 'rã [ndogueropo'akai va'erã py], ijaxi'y áry oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi nanhopytyvõi 'rã.

---

* 22:45 Romanos 1.3,4

⁵ Ha'e kuery ikuai ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami vy lei ryrui ipyve va'e anho ojee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã ipukuve va'e py.*

⁶ Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁷ Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy “Xembo'ea” he'i aguã.

⁸ — Ha'e rã peẽ ma pendejeupe “Xembo'ea” peje uka aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'i meme pendekuai.

⁹ Ha'e apy yvy re avave rei pe “Oreru” peje eme, mba'eta Penderu peteĩ'i oiko yva pygua.

¹⁰ Neĩ joupe “Xererekoa” peje aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i oiko pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.

¹¹ Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã pendekuai.

¹² Ha'e javive onhemboyvateve va'ekue ma omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus “Nda'evei ete 'rã”, he'iague

¹³ — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã, ha'e oikexe va'e pejokopa.

¹⁴ [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peipe'a rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui. Ha'e penhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]

---

* 23:5 Judeu kuery gueko rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'i lei regua ayvu oĩa.

¹⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi peo 'rã peteĩ'i ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata ogue'ỹ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.

¹⁶ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ỹ rami pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: “Henda iky'a e'ỹ va'e ropy mba'emo oĩ va'e re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.

¹⁷ Hi'arandu e'ỹ ha'e ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mava'e tu joegui omboetevepy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ỹ va'e? Mba'eta henda iky'a e'ỹ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

¹⁸ — Peẽ kuery aipopeje avi: “Altar re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.

¹⁹ Ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetevepy: mba'emo ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

²⁰ Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ỹ, altar áry oĩ va'e ha'e javi re avi oura.

²¹ Ha'e henda iky'a e'ỹ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.

²² Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuete renda openaaty re oura, guenda py uguapy oiny va'e re avi.

²³ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ hortelã, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rã lei regua ojapo uka pyre yvateve va'e rupi ma ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porã aguã, penhomboaxy ha'e pejerovia aguã. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rãgue, amboae nunga pejapoa rami avi.

²⁴ Ára revegua e'ỹ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexĩ pemoẽ va'eri pemokõ camelo oĩ va'e.

²⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive pejoi karo ha'e hy'a. Ha'e rã pendepy'apy py ma oĩ pejokorea ha'e pejejoko e'ỹa anho.†

²⁶ Fariseu kuery ára revegua e'ỹ, karo ryepy rupi oĩ va'e ranhe peiky'a'o. Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rã nda'iky'ai.

²⁷ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryrú omoxiĩmba pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporã rei, ha'e rã ipy rupi ma omano va'ekue kãgue ha'e opa marãgua ky'akue oĩ.

²⁸ Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi avakue penderexa rã heko porã va'e merami peiko, ha'e rã pendepy'a re ma pendeko porã merami rivea ha'e pendeko vaia anho oĩ.

²⁹ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa áry guarã pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrõmba 'rã guive heko porã va'e onhono porãague.

³⁰ Ha'e vy aipopeje: “Nhaneramoĩ kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaikoi 'rãgue”, peje.

³¹ Ha'e rami vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery peikoa rami.

---

† ^{23:25} Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marãgua ojoi va'erã okaru e'ỹ mbove, nonhemongy'a ukaxei vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rã apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oĩa re.

³² Pejapopa ha'vy penamoĩ kuery omboypy va'ekue.

³³ Peẽ mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rã tu peo jepe tata ogue e'ỹ va'e py pepaga aguã gui?

³⁴ Ha'e nunga rupi peẽ kuery pe xee ambou 'rã profeta ha'e hi'arandu va'e kuery penembo'earã. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rã kuruxu re pemoĩ vy. Ha'e rã amboae kuery ma peinupã 'rã penhembo'eaty py, ha'e tetã nhavõ gui pemoxẽ 'rã,

³⁵ peẽ kuery ae pepaga aguã heko porã va'e ruguy omoẽague ha'e javi re, heko porã va'e Abel ruguy omoẽague guive'i Baraquias ra'y Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ỹ va'e ha'e altar mbyte.

³⁶ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rã ou.

Lucas 13.34,35

³⁷ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

³⁸ Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rã.

³⁹ Aipoa'e porã pẽvy: Peẽ kuery ndaxerexavei ma 'rã, ovaẽ e'ỹa ja “Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re” peje aguã ára.*

24

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy ixupe oexa uka templo mba'emo porã gui anho ojapoague.

² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

---

* 23:39 Romanos 11.25-27

— Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetē aipoa'e pēvy: Oitypaa ramo peteīve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

³ Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery onhemboja ju hexe. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?

⁴ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã avave rei pe.

⁵ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.

⁶ Pendu avi 'rã “Joe opu'ã ma”, e'ỹ vy “Joe opu'ã 'rã” 'ea rã. Peikuaa pota ke penhemondyi e'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri.

⁷ Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Opa rupi oiko 'rã karuai ha'e yvy ryryi.

⁸ Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ypy'i aguã.

⁹ — Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejukaa 'rã. Xerery káuxa pavē nda'ija'ei 'rã pendere.

¹⁰ Ha'e va'e jave heta 'rã ojeity uka vy jojopy uka nda-joayvuvei vy.

¹¹ Heta 'rã ikuai profeta ramigua rive, heta 'rã ombotavy.

¹² Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavē rai ojepe'a 'rã porayvua gui.*

¹³ Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

---

* 24:12 Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9

¹⁴ Nhanderuete po'akaa regua ayvu porã omombe'ua 'rã yvy jave re, ha'e javi regua oikuaa aguã. Ha'e gui mae ma opa ete 'rã.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

¹⁵ — Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e py pexa 'rã ojegarupy nhomokanhyarã oĩ rã, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)*

¹⁶ Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.

¹⁷ Ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy gui mba'emo oguenõ aguã,

¹⁸ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevvy eme guive oparito ogueraa aguã.

¹⁹ Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryrui ha'e imemby kambu va'e pe.

²⁰ Pejerure ke yro'y py e'ỹ penha aguã, neĩ sábado ára py voi,

²¹ mba'eta ha'e va'e ára py ma ojexavaia ete 'rã. Jypy'i guive aỹ peve ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neĩ ndoikovei ma 'rã guive ha'e rami.

²² Ha'e va'e ára Nhanderuete nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepéi 'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã.

²³ — Ha'e gui amongue pëvy aipoe'i 'rã: “Ma'ẽ, apy ma Cristo”, e'ỹ vy “Pee py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²⁴ mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaará oiporavo pyre kuery voi ombotavy aguã teĩ, ha'eve va'e rire.

²⁵ Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.

²⁶ Ha'e nunga rupi xapy'a rei pëvy “Tekoa e'ỹa py Cristo oĩ”, 'ea ramo tapeo eme. Xapy'a rei “Pee oopy ma hiny”, 'ea ramo perovia eme.

---

* ^{24:15} Daniel 9.27; 11.31; 12.11

²⁷ Mba'eta overa va'e minha kuaray oua katy gui oẽ vy oikea peve ojekuaa va'e rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou rã.

²⁸ Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ onhemboaty 'rã okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

²⁹ — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã. Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

³⁰ Ha'e gui yva re ojekuaa 'rã hexa pyrã Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua. Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e ojae'o 'rã okuapy oexa vy Ava ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rã arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

³¹ Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atã reve omondouka 'rã guembiguai anjo kuery. Ha'e kuery omboatypa 'rã heruvy hembiporavo kuery irundy henda yvytu oipejua gui, yva guy jovaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

³² — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

³³ Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague ha'e javi oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

³⁴ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

³⁵ Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

³⁶ — Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

³⁷ Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi 'rã oiko.

* 24:29 Isaías 13.10, 34.4   * 24:30 Daniel 7.13-14

³⁸ Mba'eta yy ou e'ÿa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omen-daa ha'e nhomomendaa guive, kanoã py Noé oikea ára peve.

³⁹ Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravya ára peve. Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.

⁴⁰ Ha'e va'e jave py mokoĩ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

⁴¹ Mokoĩ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

⁴² Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai mba'e ára pa pende-Senhor ou 'rã.

⁴³ Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rã oikuaa va'e rire oikuaa pota 'rãgue ngopy gui ogueraa ukapa e'ÿ aguã.

⁴⁴ Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.*

Lucas 12.42-46

⁴⁵ — Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru aguã.

⁴⁶ Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

⁴⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

⁴⁸ Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i 'rã.

⁴⁹ Ha'e rami vy oinupãmba 'rã oirũ kuery. Ha'e rã oka'u va'e kuery reve ma okaru ha'e oy'u 'rã.

⁵⁰ Ha'e rami vy tembiguai noexa'ãi reia ára ha'e ndoikuaai reia hora 'rã ipatõ ou.

⁵¹ Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rã heko porã merami rive va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa

* 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses 5.1-3

marã 'rã onhendu.

25

Dez kunhataĩgue re ombojojaague

¹ — Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rã dez kunhataĩgue guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexĩ aguã oje'oi va'e rami avi.

² Ha'e kuery regua peteĩ nhiruĩ hi'arandu e'ỹ va'e, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma hi'arandu va'e.

³ Hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rã tykue ma ndogueraai.

⁴ Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.

⁵ Ha'e gui ma omenda va'erã ndou voi ramo kunhataĩgue hopeyipa. Ha'e vy okepa.

⁶ — Pytũ mbyte jave onhendu peteĩ ojapukai va'e: “Ou ma oiny omenda va'erã. Peẽ ke peovaexĩ”, he'i va'e.

⁷ Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javive opu'ã vy omoatyrõ guataendy.

⁸ Ha'e ramo hi'arandu e'ỹ va'e kuery aipoe'i oirũ kuery hi'arandu va'e pe: “Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue ta ma”, he'i okuapy.

⁹ — Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: “Nda'evei teve, orevy oata e'ỹ aguã, ha'e pẽvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguã”, he'i.

¹⁰ Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguã oje'oi jave ovaẽ ma omenda va'erã. Ha'e ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okẽ ombotyã.

¹¹ — Are ma jave kunhataĩgue hi'arandu e'ỹ va'e ovaẽ vy ojapukai: “Senhor, Senhor, eipe'a ke okẽ orevy”, he'i okuapy.

¹² — Ha'e ramo ombovai: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ ma xee aikuaa va'e'ỹ”, he'i.

¹³ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neĩ hora.*

Peráta oiporuka pyre re ombojoaague

¹⁴ — Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava ovyv gui oo ta ma vy guembiguai kuery oenoĩ va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka mba'emo oguereko va'e.

¹⁵ Ha'e vy jypygua pe ome'ẽ peteĩ nhiruĩ poyikue prata guigua, amboae pe ma mokoĩ, ha'e rã opa vygua pe ma peteĩ'i poyikue ome'ẽ. Peteĩ-teĩ oiporu kuaa-a rami ome'ẽ. Ha'e gui mae ma oo.

¹⁶ — Peteĩ nhiruĩ poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguã. Ha'e vy teĩ nhiruĩ mboae ju onganave.

¹⁷ Ha'e rami ae mokoĩ poyikue jopyare voi mokoĩ ju ongana.

¹⁸ Ha'e rã peteĩ'i jopyare ma oo vy ojo'o yvy, ha'e ojaty opatõ peráta.

¹⁹ — Yma ete ma rire tembiguai kuery patõ ojevy. Ha'e vy oikuaa pota ha'e kuery ojapoague re.

²⁰ Ha'e ramo teĩ nhiruĩ poyikue jopyare ou vy teĩ nhiruĩ mboae ju ogueru. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xevy pe reiporuka va'ekue peteĩ nhiruĩ poyikue prata guigua. Koo, aru peteĩ nhiruĩ mboae ju angana va'ekue.”

²¹ — Ixupe ipatõ aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porã ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoĩ 'rã heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatõ reve javy'a aguã py”, he'i.

²² — Ha'e gui mokoĩ poyikue jopyare ou vy aipoe'i: “Senhor, mokoĩ poyikue xevy reiporuka. Apy mokoĩ ju aru angana va'ekue.”

²³ — Ixupe ipatõ aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porã ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire

---

* 25:13 1 Tessalonicenses 5.1-3

romoĩ 'rã heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatõ reve javy'a aguã py”, he'i.

²⁴ — Opa vygua ovaẽ peteĩ'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xee aikuaa rã ndee porayvu va'e'ỹ. Mba'eta renhotyague gui e'ỹ 'rã remono'õ, ha'e remoañague gui e'ỹ 'rã remoa'yĩgue, xee aikuaa rã.

²⁵ Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomi karamboae vvy guy py. Koo, aru ju nemba'e peráta”, he'i.

²⁶ — Ha'e rami rã ipatõ ombovai: “Tembiguai porã e'ỹ ha'e inhate'ỹ va'e, reikuaa va'e ri ty'y anhotyague gui e'ỹ amono'õa ha'e amoañague gui e'ỹ amoa'yĩgue?

²⁷ Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee ajevvy vy hetave ju ajopy aguã.”

²⁸ Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: “Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e dez oguereko va'e pe ju peme'ẽ.

²⁹ Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

³⁰ Ha'e gui tembiguai ovare'ỹ va'e ma pemombo oka py, pytũa py. Ha'e py ma ojae'opaa vy opa marã 'rã onhendu okuapy.”

Nhomboayvu aguã ára re ijayvua

³¹ — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã guexakã ha'e anjo kuery ha'e javive reve. Ha'e rami vy guexakãa py oguapy 'rã oiny tenda openaaty áry.

³² Ha'e gui henonde omboatypaa 'rã vvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo peteĩ-teĩ omboja'o 'rã joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui guymba kuery omboja'oa rami avi.

³³ Mba'eta omoĩ 'rã vexa'i kuery oxau e'ỹa re, ha'e rã kavara kuery ma oxua re 'rã omoĩ.

³⁴ Ha'e gui oxau e'ỹa re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rã: “Xeru penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa

py yvy itui ypy'i guive pendeivy oguereko katu va'ekue pejopy aguã.

³⁵ Mba'eta akaruxe ramo peme'ẽ ha'u va'erã. Xey'uvei ramo peme'ẽ ay'u aguã. Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo xemovaẽ.

³⁶ Ndaxeaovei ramo xemonhemonde. Xemba'eaxy rã xepou. Nhuã py xembotyã rã peju xerexa aguã”, he'i.

³⁷ — Ha'e ramo heko porã va'e kuery oporandu 'rã: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa vy rome'ẽ re'u va'erã, ha'e ndey'uvei rã roexa vy rome'ẽ rey'u aguã?

³⁸ Araka'e tu orea rupigua e'ỹ reiko rã roexa vy romovaẽ, ha'e nandeaovei rã romonhemonde?

³⁹ Araka'e tu nemba'eaxy, e'ỹ vy nhuã py reĩ rã roexa vy roo roipou?” he'i okuapy.

⁴⁰ — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kova'e xe-irmão kuery vvyĩgueve'i va'e pe ha'e nunga pejapo nhavõ xevy pe avi pejapo”, he'i.

⁴¹ — Ha'e gui oxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rã: “Ayyu vaipy pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ỹ va'e anha ha'e hembiguai kuery pe oguereko katu pyre katy.

⁴² Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ẽi ha'u va'erã. Xey'uvei teĩ napeme'ẽi ay'u aguã.

⁴³ Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo naxemovaẽi. Ndaxeaovei teĩ naxemonhemondei. Xemba'eaxy, ha'e nhuã py aĩ ramo ndapeoi xerexa aguã”, he'i.

⁴⁴ — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã ixupe: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa, e'ỹ vy ndey'uvei rã, orea rupigua e'ỹ reiko, e'ỹ vy nandeaovei rã, nemba'eaxy, ha'e e'ỹ vy nhuã py reĩ rã roexa teĩ noroipytyvõi?”

⁴⁵ — Ha'e ramo ombovai 'rã: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kova'e kuery yvyĩgueue'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapoi nhavõ, xevy pe avi ndapejapoi”, he'i.

⁴⁶ Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rã ikuai axy riae aguã katy. Ha'e rã heko porã va'e kuery ma tekove marã e'ỹ katy 'rã oo.*

26

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

¹ Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

² — Mokoĩ araa py oiko 'rã ngaru Páscoa regua, peikuaa. Ha'e gui Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã kuruxu re omoĩa aguã — he'i.

³ Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.

⁴ Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka aguã re.

⁵ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ỹ aguã.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

⁶ Ha'e gui Betânia tetã py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave

⁷ hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xĩĩ va'e guigua, heakuã porã va'e hepyve va'e tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ jave onhoẽ inhakã re.

⁸ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu guĩ rami ojavuky rei?

⁹ Mba'eta peva'e heakuã porã va'e ma heta peráta re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i.

---

* 25:46 Apocalipse 20.11-15

¹⁰ Ha'e rami ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo porã ete ojapo xevy.

¹¹ Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riae 'rã pendereve. Ha'e rã xee ma ndaxerexa riaei 'rã.

¹² Kova'e kunha ma xerete re heakuã porã va'e onhoẽ xenhono porãa rã guarã.

¹³ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Mamo rã yvy jave re kova'e ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

¹⁴ Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁵ — Mba'e tu peme'ẽ ta xevy, pendepo py amboaxa aguã? — he'i ramo ixupe opaga trinta hatã'i va'e prata guigua.

¹⁶ Ha'e va'e ára guive oikuaa pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

¹⁷ Ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ijypya ára ma hemimbo'e kuery ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Mamo tu reipotata roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

¹⁸ Ombovai:

— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: “Orembo'ea aipoe'i uka kuri: ‘Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py xeremimbo'e kuery reve’, he'i uka”, peje.

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ijayvuague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

²⁰ Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.

²¹ Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

²² Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:

— Senhor, xee teve?

²³ Ombovai:

— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.

²⁴ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:

— Xembo'ea, xee teve?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

²⁶ Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhan-deruete oguero vy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:

— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.

²⁷ Ha'e rire karo ju ojopy. Oguero vy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pey'u ha'e javive.

²⁸ Mba'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojejavyague omboguepaa aguã.

²⁹ Aipoa'e pëvy: Aỹ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, peẽ kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.

³⁰ Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras yvyty katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

³¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Kova'e pytũ ma peẽ kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa. Mba'eta ipara oiny: “Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã”, he'i va'ekue.*

³² Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy — he'i.

³³ Pedro aipoe'i ixupe:

— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojapukai e'ỹ mbove, mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

³⁵ Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

³⁶ Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peguapy ke apy, pe'i py xee anhembo'e ainya ja — he'i.

³⁷ Ngupive ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoĩve. Ha'e vy iporiaua ha'e nda'eveia oendu.

³⁸ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy, peikuaa pota xereve — he'i.

³⁹ Ojepe'ave'i ovy vy ngova omovaẽ yvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:

---

* 26:31 Zacarias 13.7

— Xeru, ha'eve rã xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴⁰ Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevvy vy oexa rã okepa ra'e. Ha'e ramo aipoe'i Pedro pe:

— Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuaa pota aguã?

⁴¹ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy — he'i.

⁴² Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevvy vy aipoe'i:

— Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ỹ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko ndee reipota va'e — he'i.

⁴³ Ha'e gui ojevvy vy oexa rã okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vy.

⁴⁴ Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁵ Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevvy vy aipoe'i ha'e kuerya pe:

— Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴⁶ Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

⁴⁷ Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ouvvy hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas. Hexeve heta ete ou kyxe ha'e yvyra revegua, sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

⁴⁸ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy”, he'i va'ekue.

⁴⁹ Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ouvvy vy aipoe'i:

— Xembo'ea, ha'eve vai pa? — he'i vyve oayvu hova py.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Xeirũ, mba'e re tu reju? — he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy Jesus re opoko, ojopy okuapy.

⁵¹ Ha'e jave Jesus revegua kuery va'e regua peteĩ oekyi xapy'a kyxe. Omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Emboyru ke ndekyxe, mba'eta kyxe oiporu va'ekue ma kyxe py ae ju 'rã omano.

⁵³ Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo aỹ'i ma voi doze aty anjo kuery ombou aguã?

⁵⁴ Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rãgue ipara re xerekorã oĩa? — he'i.

⁵⁵ Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã? Ko'ẽ nhavõ templo py [peẽ kuery pendekuaia rupi] aiko vy xee anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue.

⁵⁶ Ha'e rami avi guĩ nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi ojeupitypa aguã — he'i.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oeja onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

⁵⁷ Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdote yvateve va'e Caifás ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu va'ety kuery.

⁵⁸ Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdote roka peve. Ha'e py ovaẽ vy oguapy oiny tembiguai kuery mbyte, opa peve oexa aguã.

⁵⁹ Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxu okuapy hekoku ramigua mombe'uarã.

⁶⁰ Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ỹ hekoku ramigua mombe'uarã ikuai va'eri.

Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:

⁶¹ — Peva'e ma aipoe'i: “Xepo'aka Nhanderuete pegua templo ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive”, he'i va'ekue.

⁶² Ha'e gui sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?

⁶³ Ha'e rami teĩ Jesus okyrirĩ.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e aipoe'i ixupe:

— Xee aipoa'e ndevy Nhanderuete oikove va'e rery rupi: Emombe'u orevy ndee pa Cristo Nhanderuete Ra'y reikoa — he'i.

⁶⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pëvy: Aỹ gui ma pexa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive — he'i.*

⁶⁵ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:

— Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu ae ma ange'i ijayvu vai rã.

⁶⁶ Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e kuery ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁷ Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, oungapa guive. Amboae kuery ma oipete vy aipoe'i:

⁶⁸ — Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁹ Ha'e ramia ja Pedro oguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.

---

* 26:64 Daniel 7.13-14

⁷⁰ Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ndaikuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvua — he'i.

⁷¹ Ha'e gui oka katy oẽ ovy rã amboae kunha'i omon-gakuaapy ju oexa. Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:

— Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.

⁷² Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomi ju:

— Xee tu rima ha'e va'e ava — he'i.

⁷³ Ha'e rirerve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:

— Anhetẽ ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae ndeayvu va'e.

⁷⁴ Ha'e ramo ijavyu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:

— Xee tu ndaikuaai ha'e va'e ava! — he'i. Ha'e ramove uru ojapukai nhendu.

⁷⁵ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iaague re: “Kuri uru ojapukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iaague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

27

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

¹ Ko'ẽgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka agũa re.

² Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojejukaague

³ Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy rã oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatã'i va'e prata guigua ome'ẽ ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ — Ojejavý e'ỹ va'e ruguy amoẽ ukaa py xee ajejavý — he'i.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'e tu ore roguereko guĩ nunga reve? Ndereve ae topyta — he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatã'i va'e omombopa vy ojepe'a. Oo vy ojejryvipy.*

⁶ Ha'e gui hatã'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:

— Nda'evei ome'ẽmby ryrú py nhamoĩ aguã, mba'eta tuguy repykue — he'i.

⁷ Ha'e gui jogueroayvuve rire ojogua peteĩ yvy nhae'ũ re omba'eapo va'ety gui, amboae regua omano ramo onhono porãa aguã.

⁸ Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aỹ peve hery Yvy-Tuguy.

⁹ Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: “Trinta hatã'i va'e prata guigua hepyrã Israel kuery regua oikuaa va'ekue ogueraa vy.

¹⁰ Ha'e vy opaga nhae'ũ re omba'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor aipoe'i uka xevy”, he'iague.*

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33-19.16

¹¹ Huvixave renonde Jesus hi'aĩ ramo oporandu vy aipoe'i:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

¹² Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.

¹³ Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:

— Nerendui ri ty'y mbovy e'ỹ ndere ijayvua rã?

¹⁴ Ha'e rami teĩ Jesus neĩ peteĩ ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave onhemondyi vaipa.

* 27:5 Atos 1.16-19   * 27:10 Zacarias 11.13

¹⁵ Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e, heta va'e kuery oipota va'e rei.

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma peteĩ oĩ nhuã py pavẽ oikuaa va'ety Barrabás hery va'e.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peipota apoi pëvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery va'e? — he'i,

¹⁸ mba'eta oikuaa ha'e kuery ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboaxaague.

¹⁹ Ha'e gui nhomboayvuaty py huvixa oĩ jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:

— Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange ajexavai vaipa ra'u ikáuxa — he'i.

²⁰ Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka uka aguã Jesus.

²¹ Teĩgüe ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:

— Mava'e tu mokoïve gui peipota apoi?

Ha'e kuery ombovai:

— Barrabás — he'i okuapy.

²² Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?

— Emoĩ kuruxu re! — he'i pavẽ.

²³ — Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? — he'i Pilatos oporandu vy.

Ha'e rã ojapukaive tema:

— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

²⁴ Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavẽ nda'eveive oje'oiivy rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma mba'eve ndarekoi kova'e [heko porã va'e] ruguy pemoẽ ukaxea reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!

²⁵ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Orere ae toĩ huguy romoẽ ukaague re ropaga aguã, orera'y kuery re guive — he'i.

²⁶ Ha'e rami rã Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rã Jesus ma oinupã ukapa rire omboaxa kuruxu re omoĩa aguã.

Marcos 15.16-20; João 19.2,3

²⁷ Ha'e rire'ive huvixavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.

²⁸ Ijao omboipa vy omonhemonde peteĩ ao pytã va'e py,

²⁹ ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re, ha'e ipo oiporu kuaa regua re peteĩ takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojojai rei reve aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

³⁰ Ha'e gui hexe onyvõ reve takua ojopy vy oinupã inhakã rupi.

³¹ Ha'e gui ojojai reipa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e gui ma ogueraa kuruxu re omoĩ aguã katy.

Marcos 15.21; Lucas 23.26

³² Ha'e kuery oje'oi vy ovaexĩ peteĩ Cirene pygua Simão hery va'e. Ha'e va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.

Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24

³³ Ha'e gui ovaẽ peteĩ henda Gólgota “Akãgue renda” 'epy va'e py.

³⁴ Ha'e vy ixupe ome'ẽ vinho iro va'e re omoirũ va'ekue. Ha'e rami teĩ oa'anga vy ndoy'uxeí.

³⁵ Kuruxu re omoĩ rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguã.*

---

* 27:35 Salmo 22.18

³⁶ Ha'e gui oguapypa ha'e py oarõ vy.

³⁷ Inhakã a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua:
“Kova'e ma Jesus, judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

³⁸ Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e:
ijaxu e'ÿa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

³⁹ Ha'e rupi oaxa ovy va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakã
ombovava reve aipoe'i:

⁴⁰ — Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa
pyve ju rejapo 'rã va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae,
Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy kuruxu gui — he'i oje'oivy.

⁴¹ Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re
nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery ojojai rei
vy aipoe'i:

⁴² — Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojer-
eraa jepe kuaai. Israel kuery pegua huvixave ri oiko vy
toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo jajerovia 'rã hexe.

⁴³ Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe,
anhetẽ ri oayvu vy. Mba'eta “Xee ma Nhanderuete Ra'y”
he'i.

⁴⁴ Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoĩ mbyre voi
ojojai rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

⁴⁵ Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray
ojero'a puku peve.

⁴⁶ Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus oja'pukai atã reve
aipoe'i:

— Eli, Eli, lamá sabactâni — he'i, “Xeru, Xeru, mba'e re
tu xereja?” he'ia.*

⁴⁷ Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:

— Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

---

* 27:46 Salmo 22.1

⁴⁸ Ha'e ramo ha'e kuery regua peteĩ va'e onha pojava ovy, peteĩ esponja ogueru. Vinagre py omoakỹ, ha'e takua apy re omoĩ vy omovaẽ oy'u aguã.

⁴⁹ Ha'e rã amboae kuery aipoe'i:

— Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rã jaexa aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e gui ma Jesus teĩgue ju ojapukai atã reve omondouka onhe'ẽ.

⁵¹ Ha'e ramove henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi. Yvate gui oxoro yvy peve. Yvy oryryi, ha'e itaova ovopa guive.

⁵² Ha'e gui yvyra rupa ikuai va'e oipe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a e'ỹ va'e oke va'ekue,

⁵³ ha'e vy onhono porãague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e kuery voi tetã iky'a e'ỹ va'e py ovaẽ vy heta pe ojexa uka.

⁵⁴ Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirũ kuery Jesus rarõa ikuai va'e ma yvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rã oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava Nhanderujete Ra'y — he'i.

⁵⁵ Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oipytyvõ va'ekue.

⁵⁶ Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e gui Zebedeu ra'yxy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

⁵⁷ Ka'aru'i jave ou peteĩ ava Arimatéia pygua oguerékopa va'e, José hery va'e. Jesus remimbo'e oiko.

⁵⁸ Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo Pilatos ogueraa uka.

⁵⁹ Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e iky'a e'ỹ va'e py.

⁶⁰ Ha'e vy onhono porã nguparã itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ombojere itakua rokẽ omboty aguã. Ha'e vy oo ju.

⁶¹ Ha'e ramia ja onhono porãague rexei oguapy okuapy Maria Madalena ha'e Maria mboae.

Onhono porãague huvixa oarõ ukaague

⁶² Ko'êgue mba'emo oguereko katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy

⁶³ aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve aipoe'iague re: “Mboapy ára rire anhemboete ju 'rã”, he'iague re.

⁶⁴ Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearõ uka 'rãgue onhono porãague, hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ỹ aguã, ha'e gui heta va'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'eveive 'rã — he'i okuapy.

⁶⁵ Pilatos ombovai:

— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearõ uka onhono porãague peikuaa rami — he'i.

⁶⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarõ uka onhono porãague. Omboja ita imbotyarã oĩ va'e, ha'e oeja imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

28

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

¹ Sábado oaxa rire semana ijypya ára ko'ẽ rai'i jave ma Maria Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'ẽ aguã.

² Ha'e gui vvy oryryi atã xapy'a, mba'eta peteĩ anjo Senhor-a guigua yva gui oguejy rã. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy oguapy hi'áry.

³ Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiimba va'e.

⁴ Ha'e rã itakua rarõa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami ikuai.

⁵ Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:

— Pekyje eme, mba'eta aikuaa peẽ kuery kuruxu re omoĩ mbyre Jesus pekaa.

⁶ Ha'e va'e ma apy noĩvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju pexa onhono porãague.

⁷ Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevy maa, ha'e vy penerenonderã oo 'rãa Galiléia katy. Ha'e py ma pexa ju 'rã. Ha'e va'e anho areko pendevy amombe'u va'erã — he'i.

⁸ Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ovy'a reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguã.

⁹ Ha'e gui ma Jesus ae ovaexĩ ouvvy. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeiko porã — he'i.

Ha'e rã ha'e kuery onhemboja vy oikuavã ipy rupi, omboete.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekyjeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmão kuery pe Galiléia katy oje'oi aguã. Ha'e py ma ha'e kuery xerereza 'rã.

Xondaro kuery ijapu aguã judeu kuery opagaague

¹¹ Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porãague rarõa kuery regua tetã re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

¹² Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta ome'ẽ peráta xondaro kuery pe.

¹³ Ha'e vy aipoe'i:

— Aipopeje 'rã: “Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda hetekue re”, peje 'rã.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rã hexeve, pendere mba'eve oiko e'ỹ aguã — he'i okuapy.*

¹⁵ Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu. Ha'e rami rire ha'e nungakue aỹ peve omombe'ua judeu kuery ikuaia rupi.

Galiléia vyv re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

¹⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, vyvty Jesus oikuaa uka va'ekue py.*

¹⁷ Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rã amongue ma ndoguerovia porã.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

¹⁸ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:

— Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e vyv re ikuai va'e ha'e javi re.

¹⁹ Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erã ha'e javi regua gui.* Ha'e vy pemongarai 'rã Tuu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rery rupi.

²⁰ Pembo'e 'rã pëvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguã. Ha'e rã xee ma ko'ẽ nhavõ aiko 'rã peẽ kuery reve, opaa ára peve.

* 28:14 Lucas 16.31

* 28:16 Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28

* 28:19

João 20.21; Atos 1.6-8

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Jan 2022 from source files dated 29 Jan 2022

3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddbf957